

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Sociální aktivity amerických unitářů se zaměřením na
vznik a vývoj vzdělávání hluchoslepých**

**Social work of american unitarianism focusing on
creation and development of education of the
deaf-blind**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
doc. ThDr. Kamila Veverková, Th.D.

Autor:
Anna Donovalová

Praha 2016

Poděkování

Mé poděkování patří doc. ThDr. Kamile Veverkové, Th.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

Dále děkuji doc. Pavlíně Janošové, Ph.D. a prof. PhDr. PaedDr. Miloni Potměšilovi, Ph.D. za asistenci při získávání literatury.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou prací „Sociální aktivity amerických unitářů se zaměřením na vzdělávání hluchoslepých“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5. 5. 2016

Anna Donovalová

Anotace

Tato bakalářská práce má dvě dimenze – první je dimenze historická a teologická, která seznamuje s teologickým proudem unitářství a mapuje historii od začátků této ideologie až k moderní době. Popisuje události vývoje unitářů a poukazuje na unitáře, kteří ve svém období měli největší vliv na vývoj tohoto hnutí. Práce se věnuje také sociálním aktivitám unitářů, které pomohly formovat společnost. Na toto téma navazuje druhá část práce – speciálně pedagogická. Zde se práce věnuje problematice vzdělávání hluchoslepých a zaměřuje se na Samuela Howea, unitáře, který jako první začal systematicky vzdělávat hluchoslepé a také na Lauru Bridgman, hluchoslepou dívku a Howeovu nejznámější a nejúspěšnější studentku.

Klíčová slova

Unitáři, hluchoslepota, Samuel Howe, Samuel Gridley Howe, Laura Bridgman, vzdělávání

Annotation

This bachelor's thesis has two sides – one side is historical and theological, it presents theological movement called unitarianism and shows history from the beginning of this movement to the modern age. The thesis describes the events of emerge of unitarianism and mentions unitarists who influenced directions of this movement the most. This thesis also describes the social activities of unitarianism which helped to shape the society. The other side of this bachelor's thesis is special education. This part of the thesis is devoted to the issue of education of the deaf-blind. It focuses on Samuel Howe, an unitarian who was the first person to start systematically educating deaf-blind people and also on Laura Bridgman, deaf-blind girl who was Howes most famous and successful student.

Keywords

Unitarianism, deafblindness, Samuel Howe, Samuel Gridley Howe, Laura Bridgman, education

OBSAH

Úvod	7
1 UNITÁŘSTVÍ	9
1.1 Věrouka unitářství	9
1.2 Stručná historie unitářství ve světě	9
1.3 Unitářství v Anglii	10
1.4 Unitářství ve Spojených státech amerických	11
1.5 Univerzalizmus a transcendentalismus	13
1.5.1 Univerzalizmus	14
1.5.2 Transcendentalismus	14
2 SOCIÁLNÍ AKTIVITY AMERICKÝCH UNITÁŘŮ	16
2.1 Otroctví	16
2.2 Vzdělávání	17
3 SAMUEL HOWE A LAURA BRIDGMAN	19
3.1 Samuel Gridley Howe	19
3.1.1 Práce se slepými a Perkinsův ústav	21
3.2 Laura Bridgman	23
3.3 Objevení Laury Bridgman Samuelem Howem	24
4 VZDĚLÁVÁNÍ HLUCHOSLEPÝCH po Lauře Bridgman	32
4.1 Helen Keller	32
4.1.1 Metody výuky řeči	34
4.2 Leonard Dowdy	34
4.3 Vzdělávání hluchoslepých v Sovětském svazu	35
4.4 Nan Robbins a Carol Crook	36
4.5 IAEDB – The International Association for the Education of Deaf-blind People	37
4.6 Vzdělávání hluchoslepých v Americe	37
4.7 Vzdělávání hluchoslepých v Evropě	38
4.8 Vývoj vzdělávání hluchoslepých v České republice	38
Závěr	40
Seznam použité literatury	41
Prameny a odborná literatura	41
Slovníky a encyklopedie	43
Elektronické zdroje	44
Summary	45

Úvod

Cílem této práce je přiblížit hnutí a historii unitářů a také informovat o problematice vzdělávání hluchoslepých.

Obě témata spojuje pozoruhodná osobnost – Samuel Gridley Howe. Člověk, který byl součástí unitářského hnutí a jenž se rozhodl pomáhat lidem, kteří mohli jen těžko pomoci sami sobě. Samuel Howe se jako první začal do hloubky zabývat hluchoslepými lidmi a tím, jaké jsou možnosti jejich vzdělání. Dle mého názoru byla jeho dobrosrdečnost inspirována právě činy unitářů, kteří se snažili zvýšit sociální postavení těch, kteří neměli ve své době velké zastání, ať už to byli Afroameričané, otroci nebo ženy. Sám Howe se zaměřil právě na hluchoslepotu, kterou mohl jako vystudovaný lékař zkoumat i z odborného hlediska. Jeho metody se rozšířily do mnoha zemí a především díky němu je dnes možné vzdělávat lidi postižené hluchoslepotou. Téma hluchoslepoty jsem si vybrala na základě svého velkého zájmu dozvědět se více o průkopnických metodách ve vzdělávání hluchoslepých. Historie unitářství se mi zdá velmi inspirativní a zajímavá a jejich ideologie je mi blízká.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se zabývá unitářstvím, tím, co mu předcházelo a jak se v průběhu věků zformovalo. Také zmiňuje některé vůdčí postavy tohoto hnutí společně s jejich ideologiemi v průběhu celé historie unitářství. V této kapitole najdeme také dva směry, které se vyvinuly skrze unitářství: transcendentalismus a universalismus. Oba směry spojovala ideologie unitářství a měly na svůj vývoj vzájemný vliv.

Druhá kapitola stručně popisuje aktivity unitářů (především v USA) na podporu společnosti. Unitáři se snažili o zlepšení podmínek pro život. Mezi hlavní témata, kterými se zabývali, patřilo otroctví (v té době velmi rozšířené) a práva žen a jejich vzdělávání.

Třetí kapitola této práce představuje životy dvou neobyčejných lidí: Samuela Howea a Laury Bridgman. Howe jako učitel a mentor dětí s poruchami zraku a sluchu a Bridgman jako jeho hluchoslepá studentka, která dosáhla neuvěřitelných výsledků ve svém vzdělávání. Kapitola sleduje jejich dětství, dospívání a popisuje události a rozhodnutí, které je nakonec svedly dohromady. Howe nevzdělával pouze Lauru, naopak se snažil pomoci co nejvíce dětem, proto také založil Perkinsův ústav, byla to ale pouze Laura, která dosáhla tak velkého pokroku navzdory svému postižení.

Poslední kapitola pak mapuje, jak se vyvíjelo vzdělávání hluchoslepých v různých zemích od působení Samuela Howea až dodnes. Přestože se hluchoslepotu dostala do širšího povědomí společnosti a začaly vznikat různé instituce, které se touto problematikou

zabývaly a zabývají, od dob Howe a Laury Bridgman se toho příliš nezměnilo. Jistě, vznikly další, odlišné metody v oblasti vzdělávání, ale nějaké komplexnější bádání v této oblasti se neuskutečnilo. Tato poslední kapitola je součástí práce právě proto, aby ukázala, kam se vzdělávání hluchoslepých posunulo od jeho začátků. Přestože Laura Bridgman byla první takto úspěšná hluchoslepá studentka, mnohem známější se stala Helen Keller, hluchoslepá dívka, které se jako první povedlo vystudovat vysokou školu i přes své postižení. Vzdělávání hluchoslepých bylo na vysoké úrovni nejen v Americe, ale také například v Sovětském svazu, kde se této problematice věnovali do hloubky a kde vznikly nové metody pro práci s hluchoslepy lidmi. Vzdělávání hluchoslepých v Evropě se pak z velké části inspirovalo právě Amerikou a Ruskem.

Při psaní této práce jsem čerpala především z historických odborných knih. V první a druhé kapitole, které se zabývají unitářstvím, vycházím z českých knih *Historie a myšlenky unitářství a univerzalizmu ve světě a v České republice* od Vladimíra Strejčka (1999) a *Tvůrčí náboženství: Příspěvek čs. unitářů k ideové orientaci* (1997) od Norberta Fabiána Čapka a dalších. Ze zahraničních publikací je to například *A History of Unitarianism: In Transylvania, England and America Volume II* od Earla Morse Wilbura (1952). Vycházím také z přednášky dr. Christophera Camerona *Unitarians, Universalists, & Slavery*. (2014)

V části o Samuelu Howeovi a Lauře Bridgman čerpám především z knih Laury E. Richards, dcery Samuela Howe. Jsou to knihy *Samuel Gridley Howe* (1935) a *Two noble lives: Samuel Gridley Howe, Julia Ward Howe* (1911). Dále jsem vycházela z knihy *The imprisoned guest: Samuel Howe and Laura Bridgman, the original deaf-blind girl* (2001) od Elizabeth Gitter, publikací Ernesta Freeberga (knihy *The education of Laura Bridgman: first deaf and blind person to learn language*, 2001 a článek "More Important than a Rabble of Common Kings": *Dr. Howe's Education of Laura Bridgman*, 1994) a knihy *Life and education of Laura Dewey Bridgman, the deaf, dumb, and blind girl*, jejíž autorkou je Mary Swift Lamson, jedna z učitelek Laury Bridgman.

Pro zpracování vývoje vzdělávání hluchoslepých jsem použila hlavně knihu Regiho Theodora Enerstvedta *Legacy of the past: those who are gone but have not left: some aspects of the history of blind education, deaf education and deaf-blind education with emphasis on the time before 1900* (1996); pro část o Helen Kellerové pak článek Johna Hitze *Helen Keller* (1906). Čerpala jsem také na oficiálních webových stránkách Perkinsova ústavu a LORM (Společnost pro hluchoslepé z.s.). Bibliografické citace uvedených pramenů a literatury uvádím v seznamu použité literatury.

1 UNITÁŘSTVÍ

Unitarismus je náboženský proud protestantismu, který obhajuje ideu jediného Boha v protikladu s dogmatem o Trojici (unitáři tedy odmítají učení o trojjedinosti Boha). S odmítáním Trojice je spojené i odmítání božskosti Krista, učení o dědičném hříchu a vykoupení, stejně jako křesťanských svátostí. Unitáři připouštějí volný výklad Písma svatého a vystupují za náboženskou snášenlivost. Jméno unitáři pochází z latinského *unitas* – jednota, jedno.¹

1.1 Věrouka unitářství

Pro pochopení myšlenek unitářů je důležité si uvědomit, proti čemu se vlastně staví. Křesťané věří, že se Bůh zjevuje ve třech osobách jako Otec, Syn (Ježíš Kristus) a Duch svatý. Tyto tři osoby jsou nicméně chápány v jednotě, tedy jsou jedné podstaty.² Unitáři toto neuznávají, podle nich Bůh (otec) poslal Ježíše Krista (syna) na zem, aby zde těm, kdo o to požádají, předal Ducha Svatého, ale ani Ježíš, ani Duch svatý nejsou ve své podstatě Bůh. Ježíš, ačkoli oplýval božskou silou, nebyl Bohem, ale člověkem.³ V unitářství je důležitá možnost svobodného rozhodnutí a náboženská tolerance. Dalo by se považovat nejen za náboženské, ale také za filozofické hnutí.⁴

1.2 Stručná historie unitářství ve světě

Myšlenky popírání trojjedinosti Boží se poprvé objevily v ariánství⁵ ve 4. století n. l.⁶ Moderní unitářství se zrodilo v 16. století v Anglii a v Polsku a je spojováno hlavně s

1 *Ateistický slovník*. Bratislava: Pravda, 1984, 629 s. ISBN 75-104-84, str. 582.

2 HINNELLS, John R. *A New dictionary of religions*. Rev. ed. Cambridge, Mass., USA: Blackwell, 1995. ISBN 06-311-8139-3, str. 540.

3 HASTINGS, Adrian, Alistair MASON a Hugh S. PYPYER. *The Oxford companion to Christian thought*. New York: Oxford University Press, 2000, 777 p. ISBN 01-986-0024-0, str. 730.

4 STREJČEK, Vladimír. *Historie a myšlenky unitářství a univerzalizmu ve světě a v České republice*. Vyd. 1. Praha: Unitaria, 1999, 135 s. ISBN 80-861-0503-2, str. 33-34.

5 Ariánství prohlašuje, že Ježíš Kristus nebyl jedné podstaty s Bohem, ale že byl vytvořen "Bohem otcem". Ježíš, přestože není Bůh z přirozenosti, získal postavení "syn Boží" na základě své perfektní božskosti. HINNELLS, John R. *A New dictionary of religions*. Rev. ed. Cambridge, Mass., USA: Blackwell, 1995. ISBN 06-311-8139-3, str. 45-46.

Autorem těchto myšlenek byl Arius, kněz žijící ve 4. století v Alexandrii. Právě jeho myšlenky byly důvodem pro svolání Nikajského koncilu, který Ariovy myšlenky zavrhl jako herezi. Koncilu vadil nejen obsah myšlenek, ale také směr, kterým se církev kvůli nim ubírala.

HASTINGS, Adrian, Alistair MASON a Hugh S. PYPYER. *The Oxford companion to Christian thought*. New York: Oxford University Press, 2000, xxviii, 777 p. ISBN 01-986-0024-0, str. 37-38.

6 HASTINGS, Adrian, Alistair MASON a Hugh S. PYPYER. *The Oxford companion to Christian thought*. New York: Oxford University Press, 2000, 777 s. ISBN 01-986-0024-0, str. 37.

Michaelem Servetem⁷, **Ferencem Dávidem**⁸ a se sociniány⁹ (**Fausto Sozziny** (1539-1604) s proklamací Rakovský katechismus (1605, Polsko; První oficiální prohlášení sociniánů. Nebylo to formální věroučné krédo, které by sociniáni museli přijmout jako dogma, ale spíše soupis názorů, které by nasměrovaly věřícího k věčnému životu. Latinská verze tohoto spisu byla veřejně spálena roku 1614. Tento proud unitářství spojující silnou náklonnost k postavě biblického Ježíše a optimistický přístup k člověku (který byl cizí hlavnímu proudu reformační tradice), přežil persekuce (v 16.-18. století byli unitáři vystaveni pronásledování ze strany katolické církve i ortodoxního protestantství¹⁰) a úspěšně se přizpůsobil osvíceneckému racionalismu.¹¹

1.3 Unitářství v Anglii

Unitářství se v Anglii začíná formovat na přelomu 16. a 17. století, a to především díky Johnu Bidlovi. Ten nabyl přesvědčení, že v Bibli se učení o Trojici nevyskytuje. Bidl vypracoval 12 argumentů proti trojičnímu dogmatu, které později nechal vytisknout. Kniha vyvolala značný rozruch a byla zakázána, sám Bidl byl pronásledován a později odsouzen do vyhnanství. Kolem Bidla se ale stačilo utvořit malé společenství lidí, které sdílelo jeho

7 Michael Servet (1511-1553) byl jedním z nejznámějších zastánců antitrinitářských a unitářských názorů. Publikoval několik prací, kde se zabývá právě problematikou trojice a kvůli kterým byl nejprve pronásledován a nakonec upálen. Byl obviněn nejen kvůli svým názorům na trojici, ale také kvůli svému pozitivnímu postoji k judaismu.

FRIEDMAN, Jerome. Michael Servetus: The Case for a Jewish Christianity. *Sixteenth Century Journal*. 1973, 4(1). 87-110. DOI: 10.2307/2539769.

Servet vydal knihu *O Bludech trojice* a na to navazující *Rozhovory o trojici*. Zde vysvětluje, že trojice nemá v Bibli svůj základ a že ani filozoficky nedává tato idea trojice smysl. Později byl Servet požádán, aby editoval nové vydání Bible, to ale nedopadlo dobře, neboť jeho poznámky o žalmech situaci ještě vyostřily. V tuto dobu si začal Servet dopisovat s Janem Kalvínem, protože doufal, že Kalvín bude mít pro jeho myšlenky pochopení a pomůže mu je prosadit. Kalvín o ničem takovém ale nechtěl slyšet. Jejich spory trvaly dlouhou dobu, až vyústily 27. října 1553 v Servetovo upálení v Ženevě.

ČAPEK, Norbert Fabián, Jaroslav ŠÍMA a Karel HAŠPL. *Tvůrčí náboženství: Příspěvek čs. unitářů k ideové orientaci*. Praha: Unitaria, 1997, 93 s, str. 13-14.

8 Ferenc Dávid přešel od katolictví k lutheránství, kalvinismu až nakonec k unitářství. Dávid, žijící v Transylvánii (neboli Sedmihradsku), byl jeden z autorů vyznání víry, které se neslo v duchu unitářství. Tento spis vyvolal vlnu nevole především mezi kalvinisty a byl předmětem dohadů na směnu v roce 1564. Sněm skončil dobře pro Dávída, a to i proto, že král Sedmihradska Sigismund se hlásil k unitářství, a tak se Dávid stal v roce 1568 prvním unitářským biskupem. STREJČEK, Vladimír. *Historie a myšlenky unitářství a univerzalizmu ve světě a v České republice*. Vyd. 1. Praha: Unitaria, 1999, 135 s. ISBN 80-861-0503-2, str. 11-12.

9 Sociniáni popírali, že by se o Bohu mohlo mluvit jako o třech bytostech a odmítali tedy nauku o jeho trojjednosti. Sozzini tvrdil, že Bůh odpustí hříchy pod novou smlouvou stejně jako je odpustil pod starou smlouvou a oběť za lidské hříchy v podobě božského člověka Ježíše Krista tudíž nebyla nutná. Místo toho klade důraz na vzkříšení a Nanebevzetí Ježíše, který byl odsouzen k smrti za své pozemské existence, ale kterého Bůh obdařil božskou mocí jako důkaz boží lásky a laskavosti ke stvořením.

BOWDEN, ed. by Alan Richardson and John. *A new dictionary of Christian theology*. 11. impression. London: SCM Press, 2002. ISBN 978-033-4022-084, str. 590.

10 *Ateistický slovník*. Bratislava: Pravda, 1984, 629 s. ISBN 75-104-84, str. 512.

11 BOWDEN, ed. by Alan Richardson and John. *A new dictionary of Christian theology*. 11. impression. London: SCM Press, 2002. ISBN 978-033-4022-084, str. 591.

názory a jimž Bidl přednášel. Toto uskupení se dnes označuje jako první unitářský sbor v Anglii. Bidlův odkaz se poté objevil u Thomase Firmina, který vydal knihu "Krátké dějiny unitářů, kteří jsou také nazýváni sociniány", kde vysvětloval, že Trojice "nemá ani biblického odůvodnění, ani rozumového oprávnění".¹² Vznikl spor, ve kterém byli ti, co s knihou souhlasili, nazýváni "ariáni". Vůdcem unitářů v Anglii se poté stal Theofil Lindsey, následovaný Josephem Prisetleyem.¹³ Theofil Lindsey (1723-1808) se zasloužil o vznik první samostatné unitářské kongregace v Anglii. Stalo se tak v roce 1774. Lindsey zakoupil dům v Essexu, kde zřídil unitářskou kapli (toto místo zůstalo ústředím anglických unitářů dodnes). Za jeho života se unitářům podařilo se dobře zorganizovat a rozšířili své řady do Francie a do Ameriky. Joseph Priestley (1733-1804) také působil nejprve v Anglii, když se zde ale situace kolem unitářů vyostřila a on málem přišel o život při útoku na unitářský kostel, rozhodl se Priestley, že v Anglii pro něj není bezpečno a odjel do Ameriky. Jeho místo u anglických unitářů převzal Thomas Belsham. Roku 1825 byla založena *British and Foreign Unitarian Association* sdružující unitářské obce Velké Británie a Skotska. Pod vedením Jamese Martineaua se unitářské myšlenky osvobodily od autority Bible a jako svou nejvyšší autoritu si zvolili zdravý rozum a svědomí.¹⁴

1.4 Unitářství ve Spojených státech amerických

Spojené státy americké v období 18. a 19. století byly považovány za zemi svobody. I proto sem přijížděli lidé různých náboženství a ideologií, včetně unitářů, kteří přicházeli především z Anglie. Začátky unitářského hnutí nebyly jednoduché. Hnutí zde vzniklo z církve kongregační¹⁵, která v Americe existovala vedle církve ortodoxní. Ortodoxní církev tady byla pořád silně kalvinistická a její tolerance k nově se rozvíjejícímu unitářství byla téměř nulová. Avšak i přes tyto těžkosti a kladené překážky ortodoxních se unitářům podařilo se rozrůst, a to i díky spisům anglických unitářů, které se dostávaly do Ameriky a ovlivňovaly některé duchovní, kteří se nebáli pokroku.¹⁶

Prvním unitářským kostelem v Americe byla Královská kaple v Bostonu (1787) a

12 ČAPEK, Norbert Fabián, Jaroslav ŠÍMA a Karel HAŠPL. *Tvůrčí náboženství: Příspěvek čs. unitářů k ideové orientaci*. Praha: Unitaria, 1997, 93 s, str. 23-24.

13 Ibid, str. 25-26.

14 ČAPEK, Norbert Fabián, Jaroslav ŠÍMA a Karel HAŠPL. *Tvůrčí náboženství: Příspěvek čs. unitářů k ideové orientaci*. Praha: Unitaria, 1997, 93 s, str. 26-27.

15 Kongregacionalismus je zřízení církve, které spočívá v tom, že každý jednotlivý sbor je autonomní a nezávislý. Toto zřízení představuje principy demokracie v církevní politice.

CROSS, F a Elizabeth A LIVINGSTONE. *The Oxford dictionary of the Christian Church*. 2d ed., New York: Oxford University Press, 1974, xxxi, 1518 p. ISBN 01-921-1545-6, str. 332-333.

16 ČAPEK, Norbert Fabián, Jaroslav ŠÍMA a Karel HAŠPL. *Tvůrčí náboženství: Příspěvek čs. unitářů k ideové orientaci*. Praha: Unitaria, 1997, 93 s, str. 27-28.

jako její první duchovní byl zvolen James Freeman. Postupně dochází k většímu oddělení církve ortodoxní, která pojímá Bibli doslovně, a unitářského hnutí, které je v tomto ohledu svobodomyšlnější. Toto rozdělení vrcholí kolem roku 1800 a velký vliv zde hraje William Elery Channing, jeden z nejvýznamnějších představitelů amerického unitářství.¹⁷

Channing vystudoval Harvard a po svém studiu se stal duchovním v kostele v Bostonu, kde působil až do své smrti. Nebyl to jen výborný kazatel s velikou vizí, ale vystupoval také za zrušení otroctví. Channing v žádném případě neuznával Trojici, věřil ale v jediného Boha a také v Ježíše Krista, jakožto syna Boha, kterému je podřízen.¹⁸ Channing byl toho názoru, že učení o Trojici s sebou přináší přílišnou kontroverzi, která není prospěšná. To je také důvod, proč Channing a další unitářští kazatelé ve svých kázáních Trojici vůbec nezmiňují a chovají se, jako by tato doktrína neexistovala. Channing se do povědomí široké veřejnosti zapsal především svým kázáním v roce 1819 v Baltimore. V tomto kázání, které se stalo nejrozšířenějším kázáním v Americe, osvětloval a odůvodňoval stanovisko unitářů, které postavil do opozice ke stanovisku ortodoxních kongregacionalistů. Zjednodušeně řečeno Channing vysvětlil a odůvodnil věrouku unitářského hnutí. A přestože tisíce podobně smýšlejících lidí s jeho slovy naprosto souhlasily, toto kázání zapříčinilo roztržku církve, při které se dělily nejen sbory, ale někdy i rodiny.¹⁹ Toto kázání, nazvané "Unitářské křesťanství", trvalo pouze hodinu a půl, ale dopad mělo obrovský.²⁰ Channing v něm odmítl kalvinismus, zdůraznil jednotu Boha, poukázal na důležitost Ježíše, jakožto někoho, kdo byl poslán z nebe jako příklad pro lidstvo a také zdůraznil Boží lásku k člověku. Také v něm říká, že lidé s otevřenou myslí a nespoutaným duchem jsou vítáni, neboť toto může člověku pomoci na cestě k Bohu. Toho je podle něj možno docílit jen tehdy, pokud člověk nebude svázán autoritami.²¹

Bezprostředně po tomto kázání vzniklo na 125 nových unitářských sborů a vznikl časopis *Christian Register*, jehož hlavní úlohou bylo podporovat jednotu unitářských sborů (časopis vychází dodnes). Roku 1825 pak byla založena *American Unitarian Association*

17 STREJČEK, Vladimír. *Historie a myšlenky unitářství a univerzalizmu ve světě a v České republice*. Vyd. 1. Praha: Unitaria, 1999, 135 s. ISBN 80-861-0503-2, str. 14-16.

18 ČAPEK, Norbert Fabián, Jaroslav ŠÍMA a Karel HAŠPL. *Tvůrčí náboženství: Příspěvek čs. unitářů k ideové orientaci*. Praha: Unitaria, 1997, 93 s, str. 28.

19 WILBUR, E., M., *A History of Unitarianism in Transylvania, England and Amerika*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1952, str. 284.

20 STREJČEK, Vladimír. *Historie a myšlenky unitářství a univerzalizmu ve světě a v České republice*. Vyd. 1. Praha: Unitaria, 1999, 135 s. ISBN 80-861-0503-2, str. 16-17.

21 DOWNS, Lenthiel H. Emerson and Dr. Channing: Two Men from Boston. *The New England Quarterly*. 1947, 20(4): 516-534. DOI: 10.2307/362058.

(Americká Unitářská Společnost), čímž byla upevněna organizace unitářských sborů.²²

Roku 1865 se v New Yorku konala konference unitářských sborů, která měla za úkol zajistit stabilitu unitářství. Zprvu se zdálo, že by se hnutí mohlo rozdělit na větev ortodoxní a liberální, to se ale nestalo a konference přijala unitářství jako oficiální směr. I přes tuto událost se ale unitářství potýkalo s názorovými spory, což trvalo skoro až do začátku 20. století.

V 19. století se objevily i takové případy, kdy duchovní odmítli Ježíše Krista jako svého duchovního učitele. Stávalo se nezdárka, že tito duchovní pak byli odvoláni z úřadu. Octavius Brooks Frothingham, unitářský reverend, pak odmítl nazývat se křesťanem, měl pocit, že je důležité ubírat se spíše k čistému náboženství za pomoci vědeckého studia teologie. Tyto vnitřní spory trvaly bezmála deset let a až po této době byli propuštěni duchovní přijati zpět. Řešení se objevilo až na *Duchovenské konferenci* v Cincinnati v roce 1886.²³ Na konferenci proti sobě stáli ti, kteří chtěli, aby bylo jasně řečeno, že církve stojí na křesťanské víře v Boha a mohla by být unitáři značně oslabena. Na druhé straně stáli ti, kteří se domnívali, že i nejjednodušší prohlášení, založené na teologické víře, by bylo špatným krokem a to proto, že by to vytvořilo závazné krédo pro všechny členy, což by znamenalo konec náboženské svobody pro unitáře. Šlo tedy o to, zda ze všeho nejvíc trvat na víře a tedy se uzavřít přede všemi těmi, kteří mají rozličné názory. Nakonec bylo většinou rozhodnuto, že členství v této církvi nebude vázáno na žádná dogmata ani určitou víru a že přijme všechny, kteří chtějí pomoci vybudovat Pravdu, Spravedlivost a Lásku ve světě.²⁴

1.5 Univerzalizmus a transcendentalismus

S unitářstvím je pevně spojen také univerzalizmus a transcendentalismus. Unitářství a univerzalizmus spojuje myšlenka svobody a zodpovědného hledání pravdy a smyslu. Oba směry, jak unitáři, tak univerzalisté, mají své kořeny v liberální a racionální křesťanské víře. Existuje také náboženská komunita unitářských univerzalistů. Tito unitářští univerzalisté si zakládají na pochopení toho, že individuální teologie je výsledkem tohoto hledání spíše, než dodržování určitých nařízení. Charakteristický je pro ně široký rozsah názorů,

22 ČAPEK, Norbert Fabián, Jaroslav ŠÍMA a Karel HAŠPL. *Tvůrčí náboženství: Příspěvek čs. unitářů k ideové orientaci*. Praha: Unitaria, 1997, 93 s, str. 28-29.

23 STREJČEK, Vladimír. *Historie a myšlenky unitářství a univerzalizmu ve světě a v České republice*. Vyd. 1. Praha: Unitaria, 1999, 135 s. ISBN 80-861-0503-2, str. 22.

24 WILBUR, E., M., *A History of Unitarianism in Transylvania, England and Amerika*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1952, str. 284.

náboženských praktik a zdrojů víry.²⁵

Transcendentalisté jsou další odnož unitářů, kteří se s unitářstvím rozcházelí v názoru uchopení víry. Věřili, že náboženství je spíše věcí intuice, víry a citu, na rozdíl od unitářů, kteří náboženství vidí postavené na rozumu a intelektu. Tento rozdílný přístup téměř zapříčinil rozdělení unitářského společenství. K tomu nakonec nedošlo, ale z unitářských sborů odešli někteří transcendentalisté.²⁶

1.5.1 Univerzalizmus

Základem univerzalizmu je víra v to, že všichni lidé půjdou do nebe. Podle nich má Bůh moc spasit lidstvo a také to udělá. Univerzalisté popírají dualismus (podle nich neexistuje peklo, pouze nebe). Stejně jako univerzalisté i unitáři se přiklánějí k myšlence, že peklo není. Rozdíl mezi unitáři a univerzalisty je spíše v přístupu k životu – unitáři na lidstvo nahlížejí optimisticky, kdežto podle univerzalistů lidé žijí v hříchu a tudíž potřebují dobrotivého Boha.²⁷

Thomas Starr King formuluje rozdíl mezi unitáři a univerzalisty takto: „*Univerzalisté si myslí, že Bůh je příliš dobrý, než aby je navždy zatratil, na druhé straně unitáři si myslí, že oni jsou příliš dobří, než aby byli navždy zatraceni.*“²⁸

Zakladatelem amerického univerzalizmu je George de Benneville. První univerzalistický kostel zakládá John Murray v roce 1779 v Gloucester v Massachussets.²⁹ Jedním z nejvýznamnějších kazatelů univerzalizmu byl Hosea Ballou, který napsal knihu, kde se věnuje problematice Trojice. Byla první knihou, vydanou v Americe, která otevřeně popírala trojiční doktrínu.³⁰

1.5.2 Transcendentalismus

Transcendentalisté věřili ve všudypřítomnost Boží, přítomnost Boha nejen v celém

25 MCKANAN, Daniel. Unitarianism, Universalism, and Unitarian Universalism. Religion Compass. 2013, 7(1), 15-24. Dostupné také z: <http://doi.wiley.com/10.1111/rec3.12024>.

26 STREJČEK, Vladimír. *Historie a myšlenky unitářství a univerzalizmu ve světě a v České republice*. Vyd. 1. Praha: Unitaria, 1999, 135 s. ISBN 80-861-0503-2, str. 18.

27 HASTINGS, Adrian, Alistair MASON a Hugh PYPER. *The Oxford companion to Christian thought*. New York: Oxford University Press, 2000, 777 s. ISBN 01-986-0024-0, str. 733.

28 STREJČEK, Vladimír. *Historie a myšlenky unitářství a univerzalizmu ve světě a v České republice*. Vyd. 1. Praha: Unitaria, 1999, 135 s. ISBN 80-861-0503-2.

29 Ibid, str. 14.

30 WILBUR, E., M., *A History of Unitarianism in Transylvania, England and Amerika*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1952, str. 241.

stvoření, ale také ve vlastní duši. Toto hnutí vycházelo například z mysticismu a různých filozofických ideí. Náboženství je z jejich pohledu věcí citu a intuice. Posláním člověka na světě bylo podle transcendentalistů spojení vlastní duše s Bohem.³¹

Hlavním představitelem hnutí transcendentalistů byl Ralph Waldo Emerson. Emersonovo rozhodnutí stát se duchovním bylo ovlivněno W. E. Channingem, jehož významného kázání se Emerson osobně účastnil. Emersonova ideologie vycházela z prací Kanta, spisů Platóna, knih německých romantiků a mnoha dalších. Nalézáme u něj velikou náklonnost k přírodě a fascinaci přírodními zákony. Toto všechno se poté objevuje v ideologii celého transcendentalismu. Emerson vykonával úřad kazatele unitářského sboru v Bostonu. Na tento post ale po nějakém čase rezignoval, jelikož nesouhlasil s dosavadní podobou podávání Večeře Páně a jejím uchopením ze strany církve. Emerson patřil do komunity lidí, kteří se sice řadili mezi unitáře, ale svými názory stáli na úplném okraji unitářství. V roce 1836 vznikl Klub transcendentalistů (Emerson byl jedním ze zakladatelů).³²

Velmi významným transcendentalistou byl také Theodor Parker, duchovní kostela ve West Roxbury. Parker si vážil unitářských názorů, nicméně je nesdílel – unitářství považoval za příliš světské. On sám byl ze strany unitářů kritizován a nerespektován a byly zde i snahy o jeho zdiskreditování. To se nepodařilo a Parker byl pozván, aby přednášel v Bostonu, kam si ho chodily vyslechnout tisíce lidí. Parker byl také velmi angažovaný v sociálních záležitostech (boj za rovnoprávnost, snaha o zrušení otrokářství atd.).

Mezi transcendentalisty se řadí také básník Henry David Thoreau, který vyznával co nejužší kontakt s přírodou, která pro něj byla "*kostelem*" – právě tento kontakt mu dával pocit Boží přítomnosti.

Transcendentalisté poukazovali nejen na důležitost spojení člověka s přírodou, ale také na nutnost kontaktu naší duše s Bohem. Byli také velmi schopní a determinovaní a jejich víra byla opravdu hluboce zakořeněná. I proto je s podivem, že v době jejich působení vedle unitářů je právě unitáři nepochopili a nikdy je zcela nepřijali.³³

31 STREJČEK, Vladimír. *Historie a myšlenky unitářství a univerzalizmu ve světě a v České republice*. Vyd. 1. Praha: Unitaria, 1999, 135 s. ISBN 80-861-0503-2, str. 18.

32 VEVERKOVÁ, Kamila. Náboženský radikalismus v myšlení Ralpa Waldo Emersona (1803–1882). *Theologická revue*, 2013, 84(4), 395-409. ISSN 1211-7617.

33 STREJČEK, Vladimír. *Historie a myšlenky unitářství a univerzalizmu ve světě a v České republice*. Vyd. 1. Praha: Unitaria, 1999, 135 s. ISBN 80-861-0503-2, str. 19-21.

2 SOCIÁLNÍ AKTIVITY AMERICKÝCH UNITÁŘŮ

Unitáři se snažili změnit některé sociální poměry a také vztah státu ke svým obyvatelům. Některé jejich aktivity a postoje byly revoluční a jejich přínos byl nezanedbatelný. Jejich pozornosti se dostávalo především otroctví a vzdělávání.³⁴

2.1 Otroctví

Jedním z prvních unitářů, všímajícího si problému otrokářství, byl William Ellery Channing. Plantáže, kde pracovali otroci, navštívil několikrát, poprvé mezi lety 1798-1800, avšak trvalo téměř třicet let, než se rozhodl postavit se otrokářství, přestože ani předtím to nebylo něco, co by schvaloval. V roce 1830 měl znovu možnost navštívit plantáže s otroky a tentokrát se rozhodl zakročit. Nejprve se o tomto problému zmínil ve svém kázání v Bostonu, kde řekl, že je to právě otrokářství, které přitahuje jeho pozornost nejvíce ze všeho zla páchaného ve světě. Channing se proto roku 1831 pustil do psaní knihy *Otroctví (Slavery)*, která vyšla roku 1835.³⁵

V této knize Channing popisuje, jak otroctví funguje, jaká mají otroci práva a jaká jim naopak chybí, proč je otroctví zlé a jak by bylo možné otroctví zrušit. Zastává takový názor, že jediní, kdo mohou osvobodit otroky, jsou jejich „majitelé“. Ti by měli své otroky postupně seznamovat s možnostmi svobody, vysvětlovat jim základní principy samostatného života a připravit je na to, co by je jako volné občany čekalo. Podle Channinga mají majitelé otroků povinnost všechny tyto zkušenosti otrokovi předat a pomalu ho propouštět. Channing byl přesvědčen, že by nebylo dobré, kdyby tento poměr otrok – majitel rozbil někdo zvenčí. Šlo mu o to, aby si člověk, který získá svobodu, uvědomoval, že svou svobodu dostal od svého „nadřízeného“. Svoboda by měla být otrokovi dána tak, aby jí rozuměl a aby s ní uměl žít – důležité je, aby při nově nabytých právech nebyl nebezpečný sobě či ostatním lidem. Proto by změna měla být postupná a svoboda dána otrokovi až když je jasné, že rozumí tomuto konceptu. Je potřeba také zajistit, aby byl bývalý otrok schopný samostatně pracovat ve společnosti, neboť do této chvíle byl zvyklý pracovat jen na příkaz někoho. Tito lidé si musí uvědomit své povinnosti vůči společnosti i vůči svým rodinám. Proto je nutné otroky připravovat na to, aby se uměli sami zaopatřit.

34 STREJČEK, Vladimír. *Historie a myšlenky unitářství a univerzalizmu ve světě a v České republice*. Vyd. 1. Praha: Unitaria, 1999, 135 s. ISBN 80-861-0503-2, str. 40, 42.

35 CAMERON, Christopher. *Unitarians, Universalists, & Slavery* [přednáška]. Massachusetts: Harvard Divinity School. 2014-5-6 [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: <http://uuhhs.org/research-resources/unitarians-universalists-slavery-conrad-wright-lecture/>

Channing věděl, že aby bylo možné otroctví úplně odstranit, je samozřejmě nutné zlikvidovat samotný obchod s otroky. Člověk, který je majetkem někoho jiného, nemá motivaci žít a pracovat ve společnosti. Odstraněním otroctví bude odstraněna jedna z nejhorších krutostí společnosti.³⁶

Po vydání této knihy Channing dále kázal na téma zrušení otroctví, vydal ještě několik knih a podpořil ty, kteří se snažili situaci změnit. Jeho náboženský názor na otroctví byl takový, že otroctví se neslučuje s morálním zamýšlením Boha a že je hřích vlastnit jiného člověka.³⁷

Dalším unitářem, který se snažil o vymýcení otrokářství, byl William Lloyd Garrison. Ten celý svůj život bojoval za svobodu a občanská práva pro Afroameričany. Garrison měl s Afroameričany velmi přátelský vztah, některé dokonce zaměstnal. Rozhodl se proto založit American Anti-Slavery Society (Protitrokářskou společnost). A i přesto, že se tato společnost kvůli neshodám rozpadla, Garrison nepřestával za svobodu otroků bojovat.³⁸

Mezi významné muže bojující proti otrokářství se řadí také transcendentalista Theodore Parker, který organizoval různé akce pro zrušení otroctví a který pomáhal otrokům na útěku.³⁹

2.2 Vzdělávání

Problém vzdělávání byl pro unitáře velmi důležitý. Snažili se o takové postoje, které by podporovaly všechny stupně vzdělání a také vzdělání žen. Jejich názor byl takový, že vzdělání rozšiřuje obzory a tím se mohou eliminovat sociální problémy. Nedávali důraz pouze na vzdělání duchovní, ale i na vzdělání obecné. Důraz na vzdělání souvisel s jejich snahou v boji za práva žen. Jelikož zastávali názor, že rozum je univerzální součástí každé lidské bytosti, tedy žen stejně jako mužů, rozhodli se jmenovat některé ženy jako své duchovní.

Joseph Priestley byl jedním z těch, kteří se snažili systém vzdělávání zlepšit. Sám vedl školu pro chlapce i dívky, kde také učil. Na všech pracovištích, kde působil, inovoval metody vyučování a osnovy, zprostředkoval vhodnou literaturu a také sepsal mnoho

36 CHANNING, William E. *Slavery*. Boston: New York, Arno Press, 1835, 187 s, str. 116-126.

37 CAMERON, Christopher. *Unitarians, Universalists, & Slavery* [přednáška]. Massachusetts: Harvard Divinity School. 2014-5-6 [cit. 2016-04-14].

Dostupné z: <http://uuhhs.org/research-resources/unitarians-universalists-slavery-conrad-wright-lecture/>

38 STEWART, James Brewer a William Lloyd GARRISON. *William Lloyd Garrison at two hundred: history, legacy, and memory*. New Haven: Yale University Press, 2008. ISBN 978-0-300-13658-6, str. 6-7.

39 STREJČEK, Vladimír. *Historie a myšlenky unitářství a univerzalizmu ve světě a v České republice*. Vyd. 1. Praha: Unitaria, 1999, 135 s. ISBN 80-861-0503-2, str. 41.

přednášek. Měl za to, že nejefektivnější forma učení je zkušenost a tak upřednostňoval ty předměty, kde se kladl důraz na praxi a induktivní myšlení.

Priestley také prosazoval názor, že každý by měl mít právo na získání stejně rozsáhlého a hlubokého vzdělání – obhajoval právo na vzdělání pro dívky, kterým se v tu dobu dostávalo vzdělání podstatně nižšího než chlapcům. Priestley to obhajoval tím, že ženy nemají nižší inteligenci než muži, což byl v té době názor rozšířený ve společnosti a také tím, že ženy musí být vzdělané, aby byly respektovanými matkami a manželkami, protože takové ženy jsou pak schopné lépe vychovávat své děti.

Priestley ovlivnil vzdělávací systém zejména svými publikacemi, které vycházely i v několika vydáních a které inspirovaly progresivní pedagogy.⁴⁰

40 WATTS, Ruth. JOSEPH PRIESTLEY. *Prospects: the quarterly review of comparative education*. Paris: UNESCO: International Bureau of Education, 1994, XXIV(1/2), str. 343-353.

3 SAMUEL HOWE A LAURA BRIDGMAN

3.1 Samuel Gridley Howe

Samuel Gridley Howe se narodil 10. listopadu 1801 do rodiny kolonistů v Nové Anglii. Howeova matka nepracovala, byla ženou v domácnosti a starala se o celou rodinu, která čítala šest dětí. Samuel byl povahou své matce velmi podobný a možná právě proto ji vždy obdivoval a choval k ní velký respekt.⁴¹ Howeův otec vyráběl provazy, jimiž zásoboval například americkou vládu za časů války s Anglií. Již činy jeho otce formovaly Howeovu budoucnost. Kvůli otcovým demokratickým názorům, které nebyly v Bostonu pozitivně přijímané, trpěl Samuel již na základní škole a později neměl šanci studovat na Harvardské střední škole, kde tento směr smýšlení nebyl žádoucí.⁴²

V jedenácti letech tedy začal Samuel studovat na *Boston Latin School*, ústavu podobném gymnáziu, kde panoval velmi přísný režim. Už zde se začaly projevovat rozdíly ve smýšlení – Samuel, který pocházel, jako jeden z mála ve škole, z demokratické rodiny, musel snášet nespravedlivé a agresivní chování nejen od spolužáků, ale také od ředitele školy.⁴³ Problémy nastaly i v Howeově rodině. Jeho otec získal velkou zakázku na provazy a lana od vlády, za kterou ale nedostal zapláceno. Tím začaly další finanční obtíže, ze kterých se obchod Howeova otce nedokázal dostat. V tu chvíli si otec uvědomil, že ze svých tří synů bude moci poslat na střední školu pouze jednoho. Svolal tedy své syny ke stolu, položil před ně Bibli a řekl jim, že každý přečte jednu pasáž. Ten syn, který bude číst nejlépe, pak půjde studovat. Samuel, který četl nesrovnatelně lépe než jeho bratři, tedy dostal možnost studovat střední školu. Protože Samuel nemohl studovat na Harvardu, vybral si *Brown University*. Při svém studiu si zde Samuel vedl dobře, i když znám byl spíše pro svůj smysl pro humor a vtipy, než pro své výsledky. Roku 1821, ve svých dvaceti letech, maturoval a jeho další kroky vedly na Harvard University, kde pro něj byly dveře konečně otevřené. Svě studium medicíny už bral skutečně vážně a s pomocí skvělých profesorů a díky své vášni k oboru roku 1824 promoval.⁴⁴

V tuto dobu se již tři roky odehrávala Řecká osvobozenecská válka, kde Řekové bojovali za svržení turecké nadvlády.⁴⁵ Mnoho mladých lidí cítilo potřebu Řecku pomoci, a

41 RICHARDS, Laura E. *Samuel Gridley Howe*. D. Appleton-Century Company, 1935, 326 s, str. 1-4.

42 SANBORN, F. *Dr. S.G. Howe, the philanthropist*. New York: Funk, 1891, 370 s, str. 11-12.

43 I tyto události, ač nepříjemné, vedly k rozhodnutí reformovat školství v Massachusetts, což se Samuelovi, spolu s jeho spolupracovníkem Horacem Mannem, nakonec povedlo.

RICHARDS, Laura E. *Samuel Gridley Howe*. D. Appleton-Century Company, 1935, 326 s, str. 3-4.

44 *Ibid*, str. 4-5.

45 PHILLIPS, W. Alison. *The war of Greek independence, 1821-1833*. New York: Charles Scribner's sons,

tak bylo založeno hnutí *Philhellenes*, které neoficiálně vedl Goerge Gordon Byron a jehož verše se staly hymnou hnutí.⁴⁶ Byron se do Řecka vydal a roku 1824 zde zemřel. Ve stejný rok, po své promoci, se Samuel Howe rozhodl, že i on by měl pomoci a odjel do Řecka také. Právě příklad, který se Howeovi dostával v jeho oblíbeném básníkovi, stejně jako jeho zanícení pro svobodu a vysvobození místních lidí, byly důvodem nejen jeho odjezdu do Řecka, ale také udávaly směr jeho pozdějšímu směřování jakožto filantropa.⁴⁷

Howe si své zážitky pečlivě zapisoval do deníku, ze kterého dlouho poté čerpala jeho dcera při psaní knihy o svém otci. V Řecku plnil především úlohu lékaře. Své zážitky odsud popisuje s jistým nadšením: „To vzrušení se mi nesmírně líbilo; nebezpečí tomu dalo jakýsi říz a já jsem byl tak šťastný, mladý a zdravý a dělal jsem to pro dobrý důvod. Mé svědomí bylo čisté, nedělal jsem to pro peníze. Bylo to tvrdé, hodně práce a na oplátku žádná sláva, věhlas. Mnoho lidí s velkými ambicemi, kteří se k boji přidali, bylo tímto zklamáno. Já jsem se nestaral o to, co jím, jak vypadám nebo jestli mě někdo zná. Poznal jsem mnoho řeckých lidí ve stejných podmínkách, kteří se ke mně chovali dobře.“⁴⁸

Howe se zpět do Ameriky dostal v listopadu roku 1827, kde navštívil svou rodinu pouze na několik dnů. Jeho záměrem nebylo zůstat, ale vrátit se do Řecka, kde ještě rozhodně nebylo dobojováno. V Bostonu ho ale čekalo zklamání, když zjistil, že *Philhellenes* je v útlumu. Howe nebyl sám, kdo si toho všiml; jeho přítel Edward Everett, který se také angažoval ve prospěch Řecka, ho požádal, aby na toto téma přednášel napříč celou zemí. Howe ale neměl tolik času, jeho záměr byl vrátit se co nejdříve do Řecka, a tak ho napadlo o tom napsat. Knihu pojmenoval *A Historical Sketch of the Greek Revolution*.⁴⁹ Za normálních okolností by Howe věnoval roky studiu pramenů, avšak na to neměl čas. V knize se objevila spousta nepřesností, avšak Howe se vyjádřil tak, že sice byla chyba knihu napsat tak narychlo a bez nezbytných oprav, nicméně byla napsána za správným účelem. Nakonec se rozhodl i pro samotné přednášky a na své cestě Amerikou nejen šířil informace o situaci v Řecku, ale také shromažďoval dary od lidí. Oblečení, hračky pro děti, ale i peníze byli lidé ochotní dát na dobrou věc. A tak se Howe vrátil do Řecka se zásobami jídla a oblečení pro mnoho lidí. Zajistil také placenou práci pro stovky lidí, pro kterou vybral především ty chudé s dětmi, aby se měli jak postarat o rodinu. Všiml si také, že řecká vláda se stará pouze o mladé chlapce, ale dívky zde nemají zastání. Rozhodl se

1897, 460 s, str. 48-49.

46 „*The Isles of Greece! The Isles of Greece. Where burning Sappho loved and sung.*“

RICHARDS, Laura E. *Samuel Gridley Howe*. D. Appleton-Century Company, 1935, 326 s, str. 7.

47 SANBORN, F. *Dr. S.G. Howe, the philanthropist*. New York: Funk, 1891, 370 s, str. 20-24.

48 RICHARDS, Laura E. *Samuel Gridley Howe*. D. Appleton-Century Company, 1935, 326 s, str. 24-25.

49 HOWE, Samuel G. *A Historical Sketch of the Greek Revolution*. 2. New York: White, Gallaher & White, 1828.

tedy pomoci i jim a postavit nemocnici a sirotčinec pouze pro dívky. Ani zde jeho práce neskončila a Howe se s pomocí vlády pustil do zakládání nové vesnice pro rodiny, které neměly kde bydlet. Zde končí zápisky z Howeova deníku, který přestal psát roku 1830, nejspíš z důvodu vážného onemocnění. Nemoc byla vleklá a když se Howe konečně uzdravil, měl pramálo síly a byl fyzicky velmi vyčerpaný. Řecká válka ale skončila a on se tak mohl věnovat sobě a získat zpět svou energii ztracenou při nemoci. Howe poté cestoval po Evropě, navštívil například Francii, Itálii i Španělsko. Roku 1832 se vrátil do Bostonu, kde získal, přičiněním svého přítele dr. Johna D. Fishera, první zkušenosti se slepými dětmi.⁵⁰

3.1.1 Práce se slepými a Perkinsův ústav

První takové setkání zažil Howe při návštěvě jisté rodiny, ve které vyrůstaly dvě slepé děti. S doktorem Fisherem se rozhodli tuto rodinu navštívit. Když přijížděli k jejich domu, Howe uviděl u cesty stát dvě dívky ve věku asi šest a osm let. Obě dívky byly slepé. Howe s Fisherem k dívkám přišli a započali konverzaci. Dívky je poté odvedly za svými rodiči. Matka dívek byla velmi inteligentní žena a snažila se dívkám život s jejich handicapem co nejvíce ulehčit. Když slyšela o jejich novém způsobu výuky slepých dětí, který plánovali vyzkoušet, velmi ji to zaujalo. Myslela si, že není možné vzdělávat někoho, kdo nevidí, ale když si poslechla jejich plán, byla nadšená a souhlasila, aby její dcery (Abby a Sophia Carterovy) byly vzdělávány tímto způsobem. O několik dnů později přijely obě dívky do Bostonu, kde je přijal Howe ve svém domě a staly se tak prvními žačkami první Americké školy pro slepé (American School for the Blind).⁵¹ Samuel Howe přečetl velké množství knih o vzdělávání slepých. Poté začal s praxí, kterou vyzkoušel nejprve sám na sobě. Oči si ovázal šátkem a několik dnů ho nosil, aby mu to pomohlo představit si život slepého člověka.⁵²

Při samotné výuce začal s psaním a čtením. Žáci se s písmeny seznámili díky pomůckám – písmena z papíru vyčnívala a děti je cítily pod svými prsty, čímž se naučily znát jejich tvar. Při psaní pak používaly sešity, kde linky řádků také vystávaly a děti díky tomu věděly, kudy vést tužku. Howe vytvořil také mapy – hory zde představovala vymodelovaná sádra a města hlavičky špendlíků. Díky těmto metodám získávaly děti větší cit

50 RICHARDS, Laura E. *Samuel Gridley Howe*. D. Appleton-Century Company, 1935, 326 s, str. 33-72.

51 Ibid, str. 72-73.

52 RICHARDS, Laura E. *Two noble lives: Samuel Gridley Howe, Julia Ward Howe*. Boston: D. Estes and company, 1911, 76 s, str. 30.

v prstech a tak byly zanedlouho schopny číst jako děti, které vidí. Informace o Howeových žácích se roznesla a přijíždělo k němu stále více a více rodičů, aby se u něj jejich děti vzdělávaly. Dům Howeova ale nebyl tak velký a on už nemohl přijmout více dětí. Navíc jak škola rostla, Howeovi pomalu docházely peníze. Howe se ale nechtěl vzdát. Prezentoval před senátem svůj pokrok s dětmi a požádal o finanční podporu. Senát jeho žádosti vyhověl a odhlasoval, že jeho škola bude dostávat šest tisíc dolarů každý rok. Škole byl také věnován velký dům se zahradou, kam se děti přestěhovaly a škola se přejmenovala na Perkinsův⁵³ ústav a Massachusettská škola pro slepé (Perkins Institution and Massachusetts School for the Blind).⁵⁴

Sám Howe se ústavu věnoval veškerým svým časem. Každého asistenta osobně zaučoval a dbal na správné používání svých metod. Škola měla svůj vlastní režim, který musel dodržovat každý. Howe napsal „*Rady pro rodiče slepých dětí, průvodce zacházením se slepým dítětem od narození do jeho nástupu do školy*“ (*Counsels to Parents of Blind Children, for their guidance in the treatment of a blind child, from birth to the time of his being sent to school*⁵⁵). Howe si uvědomoval, že výchova je nutná již od narození a že prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, je velmi důležité, protože dítě se učí každou svou aktivitou. Ve spisu najdeme rady nejen pro rodiče, ale i pro sourozence. Každý v rodině může být pro slepé dítě jakýmsi průvodcem, který mu pomáhá objevovat svět. Rodiče by neměli být k takovýmto dětem příliš ochrannější, protože pak nebudou schopny žádné samostatnosti. Aby dítě zjistilo, co může a co ne, musí si to vyzkoušet. Howe zde také popisoval život slepého člověka v dospělosti. Tyto spisy byly velmi vyhledávané, četly se nejen v Americe, ale také v Evropě a byly přeloženy do mnoha jazyků.

Howe nadále také cestoval po Spojených státech a snažil se zvýšit zájem a informovanost o slepých lidech. Občas s sebou vzal některé své žáky, aby ukázal, jakého pokroku s nimi dosahuje. Ve většině států, které navštívil, pak vyrostly podobné školy pro slepé děti.

V této době byly k dispozici pouze tři knihy, které mohly slepé děti číst.⁵⁶ Howe se rozhodl tisknout knihy pro slepé sám, přičemž chtěl, aby knihy nebyly příliš drahé. Hned jeho první myšlenka vedla k Bibli, ale jen Nový zákon by se skládal z dvanácti obrovských

53 Ústav byl pojmenován podle muže, který škole daroval dům - Colonel Thomas Handasyd Perkins RICHARDS, Laura E. *Samuel Gridley Howe*. D. Appleton-Century Company, 1935, 326 s, str. 77.

54 RICHARDS, Laura E. *Two noble lives: Samuel Gridley Howe, Julia Ward Howe*. Boston: D. Estes and company, 1911, 76 s, str. 30-31.

55 Report z roku 1874

56 Svazek úryvků anglických autorů (Paříž, 1818), *Janovo evangelium*, (Edinburgh, 1832) a kniha jménem *Křesťanské doktríny* (Edinburgh, 1833)

RICHARDS, Laura E. *Samuel Gridley Howe*. D. Appleton-Century Company, 1935, 326 s, str. 83.

svazků. Howe ale přišel na způsob, jak zmenšit písmena pro slepé na nejmenší možnou velikost. Dále přišly na řadu finance. Howe žádal o sponzorování nejen v Americe, ale i v zahraničí a brzy měl dostatek financí na provoz tiskárny. Tisk trval několik let, ale vyplatilo se to. Nejprve byla vytištěna celá Bible, ale tou tisk neskončil. Slepí lidé si tak mohli přečíst například Hamleta, historii Anglie, výběr z děl Byrona nebo Baxtera atd. Howe osobně vytvořil pro své žáky encyklopedii, atlas, slovník astronomických pojmů a další učebnice. Howe se snažil o založení tiskárny na národní úrovni a několikrát jel do Washingtonu přednést svou vizi, ale dlouho mu nebylo vyhověno. Až roku 1879 dal kongres 250 000 dolarů na tisk knih pro slepé.⁵⁷

3.2 Laura Bridgman

Laura Bridgman se narodila 21. prosince 1829 v Hanoveru v New Hampshire do rodiny Daniela a Harmony Bridgmanových jako nejmladší ze tří sester. Laura byla velmi delikátní dítě a byla náchylná k různým nemocem a záchvatům. Její zdravotní stav se zlepšil, když jí bylo asi osmnáct měsíců a ve věku dvou let se z ní stalo dítě aktivnější a inteligentnější než většina ostatních dětí. Tento stav ale netrval dlouho. Pouhých několik týdnů po Lauřiných druhých narozeninách se obě Lauřiny sestry nakazily spálou, na kterou posléze zemřely. Nakažena byla i Laura a její zdravotní stav byl velmi vážný. Celých sedm týdnů nebyla Laura schopna pozřít jinou než tekutou stravu. Její oči a uši hnisaly a Laura strávila pět měsíců v tmavém pokoji, protože světlo jejím očím způsobovalo velikou bolest. Nakonec přišla o zrak i o sluch. Nemoc ovlivnila také její čich i chuť, které se po nemoci téměř vytratily. Jediným nepostiženým smyslem tak byl hmat, který se stal Lauřiným jediným nástrojem při komunikaci se světem.⁵⁸ Kolem svých čtyř let měla Laura opět dost sil, poprvé od své nemoci. I přes svá rozsáhlá postižení byla Laura inteligentní, aktivní a nezlomná. Když se naučila samostatně chodit, začala prozkoumávat nejprve svůj pokoj a poté celý dům. Každý objekt, na který narazila, pečlivě analyzovala, jeho tvar, hmotu, váhu i teplotu.⁵⁹ Její rodina na ni neměla příliš času a jediný, kdo se Lauře alespoň trochu věnoval, byla její matka. Ta se o Lauru starala po celou dobu její nemoci a když se Laura zotavila, snažila se ji naučit některé jednoduché činnosti. Laura brzy uměla prostřít stůl a ovládala základy šití a pletení. Lauřina matka se ale musela starat také o celou

57 RICHARDS, Laura E. *Samuel Gridley Howe*. D. Appleton-Century Company, 1935, 326 s, str. 83-87.

58 LAMSON, Mary Swift. *Life and education of Laura Dewey Bridgman, the deaf, dumb, and blind girl*. New York: Arno Press, 1878, 373 s. ISBN 04-050-6469-1, str. 1-2.

59 RICHARDS, Laura E. *Laura Bridgman: The Story of an Opened Door*. New York, London: D. Appleton and Company, 1928, 192 s, str. 4-5.

domácnost a na Lauru měla jen málo času, navíc si nevěděla příliš rady s tím, jak s Laurou zacházet, co se týče jejího postižení. Lauřiny dny tak byly velmi monotónní. Laura byla citově, sociálně i komunikačně izolovaná od celé rodiny, vyjma své matky. Ta však byla často pryč a v těchto chvílích samoty se Laura cítila opuštěná a v domě, ve kterém bydleli, se navíc velmi bála. Na své dětství měla Laura ale i dobré vzpomínky. Ty se pojí převážně s člověkem jménem Asa Tenney. Tento muž byl najat rodinou Laury, aby se o Lauru staral a dělal jí společnost. Bylo to v době, kdy se Lauřině matce narodily další dvě děti a ona už se nemohla Lauře téměř věnovat. Tenney, sám lehce postižený duševně, dokázal odhadnout, co Laura potřebuje a byl jí nejen učitelem, ale také průvodcem po světě, který nemohla Laura sama ani vidět ani slyšet. Tenney bral Lauru ven a učil ji o přírodě a o práci na farmě. Laura k němu vzhlížela a velmi ho respektovala.⁶⁰

3.3 Objevení Laury Bridgman Samuelem Howem

V květnu roku 1837 se k Howeovi donesla zajímavá zpráva. Mladý student jménem James Barret si při své návštěvě zastupitele města Hanoveru a při prohlídce farmy všiml dívky sedící tiše v rohu místnosti. Holčička měla rovné hnědé vlasy a vypadala normálně, byla ale nevidomá. Barret zjistil, že dívka je dcerou místního farmáře, její jméno je Laura Bridgman a od svých dvou let je slepá a hluchá. Mladého studenta pohled na Lauru natolik dojal, že o ní informoval dr. Musseyho, předsedu lékařského oddělení Dartmoutské školy a prosil ho, aby se na Lauru jel podívat osobně. Doktor Mussey se opravdu na Lauru jel podívat a byl jejím případem tak zaujat, že o ní napsal článek. Hned, jak si Samuel Howe tento článek přečetl, chopil se příležitosti a rozhodl se, že Lauru přijme do své školy a pokusí se jí poskytnout vzdělání. Odjel tedy do Hanoveru, kde se setkal s Lauřinými rodiči. Howe je prosil, aby ho nechali Lauru vyšetřit. Vysvětlil jim, že by jí rád pomohl se vzděláním. Rodiče tedy souhlasili a přivedli Lauru do pokoje. Howe si Lauru dobře prohlédl a na první pohled mu připadala jako zdravé, dobře stavěné dítě. Její matka mu poté vyprávěla, co se její dceři stalo. Když byly Lauře dva roky, nakazila se spálou, která ji sužovala dvanáct týdnů a která ji připravila o sluch i zrak, přičemž i chuť a čich výrazně oslabila. Laura poté zůstala v tmavém pokoji dalších pět měsíců, kde se zotavovala. Dozvuky nemoci se objevovaly ještě měsíce po vyléčení, až teprve v jejích čtyřech letech byla Laura opravdu uzdravená. Od této chvíle se Laura vyvíjela velmi rychle, stalo se z ní

60 GITTER, Elisabeth. *The imprisoned guest: Samuel Howe and Laura Bridgman, the original deaf-blind girl*. Vyd. 1. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2001, 341 s. ISBN 03-741-1738-1, str. 64-69.

inteligentní, aktivní dítě se silnou vůlí a zvědavou myslí.⁶¹ Howe se s Lauřinými rodiči domluvil na podmínkách jejího přijetí do ústavu a odjel zpět do Bostonu.

12. října 1837 přivezli Lauru její rodiče do ústavu, plni očekávání a naděje, že Samuel Howe bude schopen Lauře pomoci. Loučení s rodiči nebylo pro Lauru příjemné, děvče se nechtělo od rodičů vzdálit a zároveň cítilo, že oni to chtějí mít co nejdříve za sebou. Když její matka i otec odjeli, Laura propukla v pláč. V podobném duchu byly i její první dny v Perkinsově ústavu. Laura sama na tyto dny vzpomíná jako na dobu plnou smutku z odloučení od rodičů a stesku po nich. Samuel Howe nicméně viděl situaci trochu jinak a o Lauře mluvil jako o dítěti, které se i přes svůj počáteční stesk po rodičích velmi rychle adaptovalo na nové prostředí. Ve svých dopisech⁶² Lauřiným rodičům Howe píše, že Laura opravdu byla prvních pár dnů smutná, ale poté se začala zapojovat do života v ústavu a byla zde povětšinou šťastná a spokojená. Náhledy na Lauřiny první dny strávené v ústavu jsou tedy trochu odlišné, pravda se ale nejspíš skrývá v obou verzích. Laura musela opustit známé prostředí a v ústavu pro ni bylo všechno nové, chaotické. Chvilí jí trvalo zvyknout si na lidi, které neznala a kteří se o ni starali, na jídla, která nikdy nejedla a na terén prostředí, který byl pro ni neznámý. Laura si ve chvílích stesku domov připomínala svou oblíbenou činností odsud, tedy pletením. Touto aktivitou si také vytvořila vztah ke školní hospodářce, na kterou se Laura obracela, když potřebovala s pletením pomoci. Laura si rovněž vytvořila hluboký vztah ke své mladé učitelce Lydii Drew, která dělala Lauře neustále společnost. Jak si Laura začala zvykat, její zábrany pomalu opadávaly a stalo se z ní opět to zvědavé a aktivní děvče, kterým byla doma na farmě. Laura si postupně zvykla i na svůj denní rozvrh v ústavu, na každodenní učení a různé jiné aktivity. Režim ústavu měl na Lauru úžasně blahodárný vliv, Laura rozkvetla a dělala velké pokroky nejen v oblasti činnostních aktivit, ale také v mentálním rozvoji. Byla schopná se sama pohybovat po domě, sama se oblékala a převlékala, dokázala rozpoznat ostatní obyvatele ústavu pouhým dotykem a výtvořila jejího šití a pletení se daly srovnávat s díly ostatních dětí. Nejvíce se ale Laura rozvinula v oblasti jazyka. Do tří měsíců od začátku pobytu se Laura naučila sto nejpoužívanějších podstatných jmen. Po roce svého pobytu už uměla Laura komunikovat celými větami za použití prstové abecedy a koncem roku 1839, tedy po dvou letech v ústavu, byla Laura schopná sama napsat dopis svým rodičům. Z domova si Laura do ústavu přivezla malou zásobu gest, kterými se dorozumívala. Každé gesto vždy

61 RICHARDS, Laura E. *Samuel Gridley Howe*. D. Appleton-Century Company, 1935, 326 s, str. 88-89.

62 GITTER, Elisabeth. *The imprisoned guest: Samuel Howe and Laura Bridgman, the original deaf-blind girl*. Vyd. 1. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2001, 341 s. ISBN 03-741-1738-1, str.108.
Převzato z: SGH to Daniel Bridgman, November 8, 1837, PSA.

představovalo jedno slovo, nejčastěji osobu nebo zvíře. Howe mohl se svou výukou navázat na tato gesta, ale rozhodl se to neudělat. Měl pocit, že učení se pouhými gesty by Lauru nijak mentálně neposunulo a i kdyby byla takto schopná plynule komunikovat, mohla by skončit mentálně zaostalá. Rozhodl se naučit ji jména všech věcí. Vzhledem k Lauřinu postižení to byl ale úkol téměř nemožný. Bez zraku i sluchu si těžko mohla Laura vytvořit spojení mezi písmeny poskládanými v určitém pořadí a věcmi, která takto vytvořená slova reprezentují. Howe ale přišel s novou, revoluční metodou. Rozděлил proces učení do několika posloupných částí. Jako první se snažil vytrénovat Lauřiny prsty, aby byly velmi citlivé a přesné. Když Laura do ústavu přijela, Howe si nechal v tiskárně vytvořit štítky se jmény běžných věcí, přičemž písmena na těchto cedulkách vystupovala do popředí a stačilo po nich přejet prsty, aby byl vnímavý člověk schopen je přečíst. Poté tyto štítky přilepil na objekty, ke kterým patřily. Na první hodině se pak Laura učila zvykat si na vystouplá písmena a jejich čtení pomocí prstů. Jako další se učila spojovat věci se slovy, která k nim patřila. Postup byl takový, že se Laura nejprve naučila jednotlivá slova odlišovat, a když to zvládala, dostala do ruky štítek a podle hmatu k němu hledala objekt, který měl štítek se stejným slovem. Takto si mohla Laura spojit dispozice předmětu s určitým slovem. Dále se Howe snažil Lauře ukázat, že jednotlivá slova – shluk linek a čar – jsou tvořena ze samostatných písmen. Rozstříhal cedulky na tolik částí, kolik bylo písmen. Písmena nejprve poskládal v pořadí, v jakém tvořily dané slovo a poté písmena přeházel a Laura se tak naučila rozpoznávat písmena. Howe pro ni pořídil čtyři sady písmen abecedy, ve kterých bylo každé písmeno samostatně z kovového materiálu. Tato písmena mohla být umístěna na jakési mřížce, po které se dala posouvat. Laura se tedy brzy naučila na této mřížce slova hláskovat. Práce s touto abecedou Lauře dopomohla nejen zapamatovat si, jak jdou písmena abecedy po sobě, ale také skládat písmena do slov, která si přečetla ze štítků. A přestože Laura byla schopná takto slova skládat i rozkládat, vše, co dělala, se zdálo spíše mechanické a podle paměti, než že by se při skládání slov řídila intuicí a pocitem, že určité slovo a objekt patří k sobě. Přesto to Howe ani Drew nevzdali a učili se s Laurou den co den významy slov a jejich hláskování. Až konečně po dvou měsících pochopila, jak princip slov a pojmenování funguje a uvědomila si, že takto může s ostatními komunikovat a ukázat jim své myšlenky. Další metodu, kterou si Howe pro Lauru připravil, bylo hláskování písmen za pomoci prstů. Na rozdíl od znakové řeči, kde každému gestu přísluší slovo a samotná písmena zde nemají prostor, tato metoda je čistě o formování prstů do tvaru určitého písmene.⁶³ Howe tedy poslal Lydii Drew, aby se

63 Tato metoda byla vytvořena trapisty – mnichy, kteří chtěli najít takový způsob komunikace, aby

tuto metodu naučila od hluchého absolventa Hartvordského ústavu George Loringa. Drew zvládla tuto metodu za jedno odpoledne a vrátila se za Laurou. Ta se nejprve naučila pozice, do kterých prsty vytvarovat, aby vytvořené písmeno korespondovalo s Lauřinými kovovými písmeny. Poté Drew hláskovala jména různých objektů tak, že své prsty pokládala na Lauřinu dlaň a ta cítila, jakou pozici tvoří Drewiny prsty. Aby se přesvědčily, že Laura rozumí, ona sama pak slovo, které jí Drew vyhláskovala na dlaň, vyhláskovala za pomoci své kovové abecedy. Laura se brzy tuto metodu naučila a její nadšení bylo obrovské. Uvědomila si, že konečně může komunikovat s ostatními lidmi. Lauřin pokrok v této oblasti byl velmi rychlý. K podstatným jménům, která už uměla, jí přibyla přídavná jména i slovesa. Menší problémy nastaly, když se snažili Lauře vysvětlit předložky, například při umístění předmětů (na stole/ve stole, atd.), ale i zde se trpělivost při učení vyplatila a Laura pochopila i tento princip. Koncem roku 1838 už byla Laura opravdu sociálně začleněná. Dokázala si povídat s ostatními dětmi na chodbách, se svými učiteli a když byla sama, ráda vytvářela smyšlené dialogy, buďto jako přehrávání si situací, které se odehrály, nebo si jen procvičit hláskování prsty. Laura tak byla schopna používat i rozsáhlé věty. Nejprve měla problém s větnou skladbou, čím více se ale její slovní zásoba rozšiřovala, tím více dávala slova na správná místa. Po mnoha hodinách učení a opakování zvládla Laura i tento problém a naučila se jazyk i s jeho výjimkami a nepravidelnostmi.

Když se Laura dostala do tohoto bodu, rozhodl se Howe, že je načase naučit Lauru psát, aby mohla komunikovat s někým, s kým není zrovna momentálně v kontaktu. Učitelé v ústavu měli s učením psaní slepých dětí velké zkušenosti a tak jednoduše uzpůsobili své stávající metody potřebám hluchoslepých dětí. K výuce psaní používali francouzskou psací tabuli.⁶⁴ Laura zvládla metodu psaní velmi rychle a když si uvědomila, že díky psaní může konečně doopravdy vyjádřit své myšlenky ostatním, byla nadšená. Po několika měsících učení psaní byla schopná napsat svůj první samostatný dopis domů.⁶⁵ A i přesto, že stavba

neporušili svůj slib mlčenlivosti.

GITTER, Elisabeth. *The imprisoned guest: Samuel Howe and Laura Bridgman, the original deaf-blind girl*. Vyd. 1. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2001, 341 s. ISBN 03-741-1738-1, str.108.

64 Deska z tvrdého kartonu o velikosti listu papíru s horizontálními drážkami. Slepí studenti v Perkinsově ústavu tabulku používali tak, že ji vložili pod papír a drážky tak plnily funkci linek v sešitě. Děti držely v jedné ruce tužku a druhou rukou se snažily kontrolovat dráhu tužky tak, aby při psaní zůstávala mezi dvěma drážkami.

GITTER, Elisabeth. *The imprisoned guest: Samuel Howe and Laura Bridgman, the original deaf-blind girl*. Vyd. 1. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2001, 341 s. ISBN 03-741-1738-1, str.112-113.

65 laura will write letter to mother laura will ride with father. laura will make purse for mother laura will sleep with mother and father mother will love and kiss laura now laura will carry letter for mother laura will go see wales laura will go home.

GITTER, Elisabeth. *The imprisoned guest: Samuel Howe and Laura Bridgman, the original deaf-blind girl*. Vyd. 1. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2001, 341 s. ISBN 03-741-1738-1, str.113.

Převzato z: LAMSON, Mary Swift. *Life and education of Laura Dewey Bridgman, the deaf, dumb, and*

celého dopisu nebyla správná a vypadal, jako by ho napsalo malé dítě, Howe byl hrdý, že Laura dokázala vyjádřit sama své pocity a myšlenky.

Ve svých dvanácti letech už Laura používala složité věty, zápory a k překvapení všech i věty podmínkové.⁶⁶ Něco takového bylo při učení hluchých dětí nevídané. Na jedné přednášce, kde se Howe o tomto úspěchu zmínil, ho dokonce jistý muž, ředitel státní školy, obvinil, že pravděpodobně přehání a že není možné, aby Laura byla schopna tento složitý gramatický jev používat. Howe mu však předložil záznam konverzace, kde Laura opravdu věty podmínkové používá.⁶⁷ Po dvou letech v ústavu zvládla Laura počítat do sta, sčítat, odečítat, měřit čas jak v týdnu, tak v měsíci a dělit školní dny na hodiny a přestávky. I přesto, že její chuť byla téměř zničená, Laura dokázala odlišit různé druhy nápojů podle kyselosti. Po čtyřech letech svého učení byla Laura schopná stručně shrnout to, co si přečetla a dokonce vymýšlet své vlastní krátké příběhy. Vedla si deník, do kterého zaznamenávala každou událost, která se odehrála v ústavu. Vedla také korespondenci se svými přáteli. Za pomoci prstového hláskování nebo psaní dokázala Laura vyjádřit své emoce, pokládat a odpovídat na otázky, reagovat na věci současné i spekulovat o budoucnosti.⁶⁸

Již na začátku práce s Laurou Howe avizoval, že nemůže v žádném případě zaručit úspěch svého učení a že je možné, že na ni jeho metody nebudou mít požadovaný vliv. Po třech letech s Laurou ale nebylo pochyb o tom, že jeho metody fungovaly a to překvapivě úspěšně. Howe se proto rozhodl o tomto úspěchu informovat veřejnost a své vědecké závěry publikoval v reportu z roku 1840/1841.⁶⁹ Lauřino vzdělání prokázalo to, co si Howe vždy myslel; tedy že lidské porozumění je více než jen pouhý výsledek zkušenosti a že duše není jen prázdný list, který popíše až výuka a vzdělání.⁷⁰

Samuel Howe se rozhodl vzdělávat hluchoslepé, když v Ústavu pro hluché v Hartfordu potkal Julii Brace, jediný případ hluchoslepoty v Americe v té době. Bryce

blind girl. New York: Arno Press, 1878, xl, 373 s., ISBN 04-050-6469-1.

66 Conditional "if" clause.

67 I must go to Hanover to see my mother; but no, I shall be very weak to go so far; I will go to Halifax if I can go with you. If doctor is gone, I think I will go with Jennette; if doctor is at home, I cannot go, because he does not like to be left alone; and if J. is gone, he cannot mend his clothes and fix all things alone.

GITTER, Elisabeth. *The imprisoned guest: Samuel Howe and Laura Bridgman, the original deaf-blind girl*. Vyd. 1. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2001, 341 s. ISBN 03-741-1738-1, str.114.

Převzato z: *Annual Report of the Trustees of the New-England Institution for the Education of the Blind, to the Corporation – Tenth Annual Report*

68 GITTER, Elisabeth. *The imprisoned guest: Samuel Howe and Laura Bridgman, the original deaf-blind girl*. Vyd. 1. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2001, 341 s. ISBN 03-741-1738-1, str. 100-116.

69 *Annual Report of the Trustees of the New-England Institution for the Education of the Blind, to the Corporation*. Boston: J.T. Buckingham, 1834, 284 s.

70 GITTER, Elisabeth. *The imprisoned guest: Samuel Howe and Laura Bridgman, the original deaf-blind girl*. Vyd. 1. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2001, 341 s. ISBN 03-741-1738-1, str. 116-118.

komunikovala za pomoci sady primitivních znaků. Její vychovatelé věřili, že její duše byla předurčena Prozřetelností, aby setrvala v temnotě. Po zkušenosti s Laurou začal Howe přemýšlet, jak by mohl využít své poznatky ze vzdělávání slepých ke vzdělávání případů jako byla Julia Brace. Říkal, že pokusy o vzdělávání lidí jako ona, by neměly být zavrženy jen proto, že v jejím případě se nedostavily velmi přesvědčivé výsledky.⁷¹ Snažil se neomezovat svou inspiraci pouze evropskými institucemi, protože zjistil, že pokroky ve vzdělávání slepých jsou zde minimální. Byl znepokojený, když zjistil, že pouze jeden z dvaceti vystudovaných byl schopen se po odchodu z ústavů sám uživit. Tito lidé pak buďto skončili jako žebráci na ulici, nebo se museli uchýlit do ústavu pro nuzáky. Obě tato řešení viděl Howe jako horší než slepotu samu; totiž ponížení v závislosti na ostatních lidech. V mnoha prohlášeních se Howe zmiňoval, že společnost je sice vázána „posvátným a nezbytným zákonem“ pomoci těm, kteří nejsou schopni sami sebe zabezpečit, ale tuto pomoc, tuto charitu chápal Howe jen jako pomoc dočasnou a pro postiženého nepřiliš perspektivní. Tu největší pomoc podle Howea poskytneme v asistenci při pomoci uniknout závislosti na ostatních a to tím, že jim pomůžeme najít a využít jejich nadání a vlohy. Charita a pomoc nesmí jedince přijímat na pozici závislého na ostatních, ani jim odepřít možnost prosadit se ve společnosti jako soběstačný jedinec. Jeho názor byl takový, že tito lidé bývají psychicky nemocní a mentálně zaostalí ne pouze příčině jejich postižení, ale proto, že je společnost lituje, ukrývá je a nedává jim možnost se rozvíjet. Howe věřil, že slepí lidé jsou schopni se začlenit do společnosti a zaslouží si příležitost tak učinit.⁷²

Howe konečně mohl tato svá tvrzení potvrdit a zveřejnit. Laura byla bez přístupu skoro všech informací a zkušeností, které lze získat smysly a i přesto se naučila komunikovat. Její úspěchy potvrdily, že lidská mysl nefunguje pouze pasivně. Laura byla slepá a hluchá, a aby mohla tyto smyslové nedostatky překonat a naučit se jazyku a komunikaci, musela mít nějaké vrozené předpoklady a schopnosti, které v ní do doby, než se začala vzdělávat, dřímaly.⁷³

Příběh Laury se rychle rozšířil. Zprávy o Lauřiných pokrocích poskytoval Howe v každoročních reportech, které psal pro veřejnost a sponzory ústavu. Veřejnost byla Lauřiným příběhem dojata, místní noviny tiskly úryvky z reportů a Laura se dostávala do povědomí širší veřejnosti. Roku 1841, když bylo Lauře deset let, objevovaly se záznamy

71 FREEBERG, Ernest. *"More Important than a Rabble of Common Kings": Dr. Howe's Education of Laura Bridgman*. *History of Education Quarterly*. 1994, 34(3): 305-. DOI: 10.2307/369955, str. 308-309.

72 FREEBERG, Ernest. *The education of Laura Bridgman: first deaf and blind person to learn language*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2001, 264 s. ISBN 06-740-0589-9. str. 11-13.

73 GITTER, Elisabeth. *The imprisoned guest: Samuel Howe and Laura Bridgman, the original deaf-blind girl*. 1st ed. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2001, x, 341 s. ISBN 03-741-1738-1, str.116-117.

jejích pokroků v různých výtiscích novin a časopisů, ale také v dětských knihách a vědeckých periodikách. Howe také posílal své reporty do Evropy specialistům na experimentální psychologii a vzdělávací reformu, protože byl přesvědčen, že právě oni dokáží ocenit vědecký význam jeho úspěchů. Počet čtenářů se rozrostl na tisíce a reporty byly přeloženy do několika evropských jazyků. Největší zájem o Lauřin příběh měli Britové, kteří se za ní do ústavu přijížděli podívat. Nejslavnějším návštěvníkem pak byl zcela jistě spisovatel Charles Dickens⁷⁴, který o Lauře psal ve své knize *American Notes*. Právě díky němu se informace o Lauře šířily po celé Evropě.⁷⁵

Lauřina výchova byla intenzivní a odehrávala se z velké části v ústavu. Lauřina matka ji několikrát navštívila a Laura se také několikrát vrátila domů do Hanoveru. Při těchto návštěvách ve svém rodném městě si ale uvědomila, že ji tyto návštěvy neuspokojují. Její otec neměl snahu s ní nijak komunikovat a její matka se snažila, avšak bylo pro ni těžké se naučit znakovou řeč. Vždy, když zde Laura pobývala, myslela jen na to, kdy už se bude moci vrátit do Bostonu. Cítila, že jejímu intelektu se zde nedostávají žádné podněty a že „hloupne“. Také se jí stýskalo po Howeovi, který se stal středem jejího života. Laura se na Howeovi stala závislá a měla problémy být od něj odloučena i na krátké chvíle. Howe ale nemohl být Lauře neustále k ruce. Byl často na cestách po Americe a přednášel o ústavu a o svých studentech. Na těchto cestách poté přemýšlel o způsobu, kterým vyučuje Lauru; byl si jist, že jeho metody jsou univerzálně platné a rozhodl se získat více takových dětí, aby je mohl vzdělávat. Bohužel, jak se později ukázalo, Laura byla něčím opravdu výjimečná a Howe nedokázal své úspěchy s ní zopakovat v takové míře s žádným dalším hluchoslepým studentem. Po několika neúspěšných pokusech se tedy Howe vydal jiným směrem. Svůj zájem obrátil zpět na Lauru a rozhodl se, že jí představí koncept Boha Stvořitele. Chtěl tak dokázat, že i jedinec, který nemá žádné informace o Bohu, člověk, který nikdy nebyl veden k víře, má intuitivní vnímání nějaké „vyšší bytosti“ spojené s jejím uctíváním.

Howe jako unitář věřil, že jsme stvořeni pro Boha; veškeré naše city, schopnosti, naše síla, jsou zde proto, aby nás dovedly k Bohu. Howeova představa byla taková, že

74 Charles Dickens navštívil Lauru za nepřítomnosti Howea a byl setkáním s ní velmi dojat. Howeovi napsal dopis, ve kterém vyjadřuje své pocity z návštěvy Laury.

Nikdy v životě na mě nic tak nezapůsobilo, jako tato událost (až na chvíli, kdy jsem před jedním nebo dvěma dny četl váš záznam o Lauře Bridgman). Nikdy jsem takto upřímně nelitoval nevidět se s někým, jako jsem litoval, že jsem se nemohl potkat s vámi. Jsem jedno z těch Božích stvoření, které v rámci svých možností miluje všechny ostatní;- přijměte poděkování, která vám vyjadřuji ve jménu všech lidí, za světlo, které vnášíte do temnoty světa, kterým jste obklopen a ve kterém se dře, máte mou neskonalou úctu.

FREEBERG, Ernest. *The education of Laura Bridgman: first deaf and blind person to learn language*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2001, 264 s. ISBN 06-740-0589-9, str. 53.

75 Ibid, str. 50-55.

místo toho, aby Lauře jen předal informace o Bohu, dodá jí dostatečné množství indicií k tomu, aby se k němu dostala sama. Tento experiment nebyl pro Howeův důležitý jen svou pedagogickou stránkou, ale také teologickou, filozofickou a politickou. Unitáři byli již dlouho ve sporu s kalvinisty, a pokud by se Howeův experiment povedl, dokázal by, že děti nejsou jen „zmenšeniny hříšných mužů“, jak učili právě kalvinisté, ale že jsou to bytosti schopné dopracovat se své vlastní spásy. Něco takového by pomohlo liberálně smýšlejícím dostat se z vlivu ortodoxních. Bohužel Howe nedomyslel svou metodu do hloubky a ať se snažil sebevíc, Laura nebyla schopna nalézt Boha tak, jak si Howe představoval. Ona potřebovala útěšné a jednoznačné odpovědi, Howe zase potřeboval, aby porozuměla jeho unitářskému Bohu. Laura svého Boha nakonec našla. Po letech čtení Bible, přemýšlení o duši a diskuzích o náboženství se rozhodla a roku 1862 se (k Howeově zklamání) připojila k baptistům.⁷⁶

Lauřina výuka skončila oficiálně roku 1850, kdy jí bylo dvacet let. V ústavu zůstala Laura jen dva roky a poté se vrátila k rodičům na farmu. Rozhodnutí, aby se Laura vrátila domů, bylo Howeovo, který si uvědomil, že ústav je skvělé místo pro takto postižené děti v prvních letech života, protože se zde mohou naučit komunikovat a starat se o sebe. Howe si ale byl vědom toho, že kdyby tam tyto děti zůstaly příliš dlouho, ztratily by schopnost samostatnosti a odcizení od společnosti by jim spíše uškodilo. Laura ovšem nebyla schopna žít na farmě a Howe musel uznat, že v jejím případě bude lepší, když se do ústavu navrátí.⁷⁷

76 GITTER, Elisabeth. *The imprisoned guest: Samuel Howe and Laura Bridgman, the original deaf-blind girl*. 1st ed. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2001, x, 341 s. ISBN 03-741-1738-1, str.116-117.

77 FREEBERG, Ernest. *The education of Laura Bridgman: first deaf and blind person to learn language*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2001, 264 s. ISBN 06-740-0589-9, str. 205-210.

4 VZDĚLÁVÁNÍ HLUCHOSLEPÝCH po Lauře Bridgman

Laura Bridgman a její příklad toho, že hluchoslepí lidé se mohou vzdělávat, byl znám po světě a vzdělávání hluchoslepých se začali věnovat i v jiných zemích. V Norsku se objevil případ hluchoslepé dívky jménem Ragnhild Tollefsdatter Kåta (narozena roku 1873), která se jako hluchoslepá naučila mluvit. Dívka se naučila číst ze rtů tak, že k nim přiložila své prsty a vnímala, jak se rty hýbají. Poté ji učitelé vzdělávali metodami pro hluché a Ragnhild Tollefsdatter je dnes známá jako první případ hluchoslepého jedince, který byl schopen překonat němotu a naučil se mluvit.⁷⁸

4.1 Helen Keller

Helen Keller se narodila roku 1880 v Alabamě. Prvních osmnáct měsíců svého života byla zdravé a aktivní dítě, pak ale přišla těžká nemoc s horečkami a Helen ztratila zrak i sluch. Poté následovalo období rekonvalescence, ze kterého nemá Helen téměř žádné vzpomínky, pouze nejasné pocity a dojmy. Příštích pět let pokračovalo podobně. Kvůli malé možnosti komunikovat a vnímat svět získávala Helen jen minimum zážitků. Situace se změnila až tehdy, kdy Helen díky výuce nabyla povědomí o slovech a jejich významech. Do té doby, neschopna přílišné komunikace, projevovala Helen své pocity skrze své chování, které bylo zlomyslné a bojovné. Helenin otec často konzultoval její případ s doktory, kteří ho odkázali na Alexandra Grahama Bella. Ten mu poradil, aby Helen svěřil do péče Anne M. Sullivan, absolventce Perkinsonova ústavu. Anne se zde učila kvůli své slepotě, po odchodu z ústavu se jí ale díky úspěšné operaci zrak částečně navrátil. Anne jako Helenina učitelka čelila mnoha obrovským problémům, které ze začátku ještě více komplikovala Helenina vzdorovitost a náladovost. Anne se ale nevzdávala, byla odhodlaná a věřila, že její úsilí se vyplatí. Prvních sedm týdnů výchovy se odehrály v odlehlém domě bez přítomnosti Heleniných rodičů. Zde se Helen naučila prstovou abecedu a tím „odemkla svou uvězněnou mysl a otevřela okno do své duše“. Za tři měsíce se Helen naučila používat speciální nástroje na psaní pro slepé a napsala svůj první dopis. Další měsíce se potom Helen učila číst speciální písmo pro slepé a také psát na stroji.⁷⁹ Helen se naučila několik forem dorozumívání (kontaktní písmo, Braillovo písmo, Morseovu abecedu, apod.) a

78 ENERSTVEDT, Regi Theodor. *Legacy of the past: those who are gone but have not left : some aspects of the history of blind education, deaf education and deaf-blind education with emphasis on the time before 1900*. Dronninglund: Nord-Press, 1996. ISBN 87-891-0937-6, str. 25-29.

79 HITZ, John. *Helen Keller*. *American Anthropologist*. New Series, Vol. 8, No. 2 (Apr. - Jun., 1906), s. 308-324, str.308-310.

i přesto, že to Helen ke komunikaci stačilo, rozhodla se, že se naučí mluvit. Podnět k tomu jí dala jiná učitelka z Perkinsova ústavu, která se vrátila z Norska a vyprávěla Helen o Ragnhild Tollefsdatter Kåta. Helen byla nadšená a s učitelkou ihned začaly procvičovat. Anne poskytla Helen možnost dotýkat se jejích rtů a jazyka v pozicích při vydávání zvuků a mluvení. Helen procvičovala dlouhé měsíce a nakonec se opravdu naučila mluvit, i když ne úplně dokonale. Helenina první věta byla: „Je teplo.“ („It is warm.“).⁸⁰ Anne také chtěla, aby Helen hodně četla. Knihy jí pomáhaly získat smysl slov a osvojit si princip tvoření vět. Než Helen začala nějakou knihu číst, její učitelka se vždy ujistila, že Helen zná významy všech slov v knize. Jen tak prý může dítě číst knihu pro potěšení a užitek.

Ve svých 13 letech se pak začala Helen vzdělávat obvyklým způsobem akademického vzdělávání (studovala aritmetiku, latinu, historii, geografii a literaturu). Helen se učila pilně a rozhodla se, že by ráda studovala na vysoké škole a této přípravě věnovala celý rok. Byla to opravdu excelentní studentka a svými výsledky předčila i většinu zdravých studentů. Helen se povedlo dostat se na vysokou školu. Na každé hodině u ní byla přítomna Anne Sullivan, která jí na ruku znakovala vše, co bylo na hodině předneseno. I zde Helen pracovala neúnavně a v roce 1904 (ve svých čtyřiaadvaceti letech) promovala.⁸¹ Helen byla první hluchoslepá absolventka vysoké školy v Americe. Celou dobu svého studia byla sledována veřejností i tiskem a vědomí o ní neustále rostlo. Po ukončení studia pracovala Helen jako ambasadorka pro nově založenou Americkou nadaci pro slepé (American Foundation for the Blind, AFB). Helen byla také politicky činná, nejprve vstoupila do socialistické strany a poté se přidala k Průmyslovým dělníkům světa (Industrial Workers of the World). Bojovala za práva Afroameričanů, za hlasovací práva žen, protestovala proti deportacím imigrantů, atd. Helen měla v tomto svém úsilí naději v získání spravedlnosti a sociální rovnosti. Helen sepsala a vydala autobiografii *Příběh mého života* (The Story of My Life), kde popisuje svůj život hluchoslepé. Když kniha vyšla, Helen začala litovat toho, jak ji napsala. Měla pocit, že svůj každodenní zápas s omezeními, které přinášela hluchoslepota, líčí v knize jako něco jednoduššího, než to ve skutečnosti bylo.⁸²

80 ENERSTVEDT, Regi Theodor. *Legacy of the past: those who are gone but have not left : some aspects of the history of blind education, deaf education and deaf-blind education with emphasis on the time before 1900*. Dronninglund: Nord-Press, 1996. ISBN 87-891-0937-6, str. 48.

81 HITZ, John. *Helen Keller*. *American Anthropologist*. New Series, Vol. 8, No. 2 (Apr. - Jun., 1906), s. 308-324

82 CROW, Liz. *Helen Keller: Rethinking the problematic icon*. *Disability*. 2010, 15(6): 845-859. DOI: 10.1080/713662010.

4.1.1 Metody výuky řeči

Přestože se Helen učila mluvit s velkým odhodláním, nebyla schopna dosáhnout takové kvality řeči, se kterou by byla spokojena ona nebo její učitelé. Lidé v jejím okolí se naučili jí porozumět, ale pro ostatní to byl stále problém. Aby Helen mohla kvalitně komunikovat, musela být schopna nejen mluvit, ale také číst ze rtů za pomoci prstů a porozumět tomu, co říkají ostatní, což se jí ne vždy podařilo. Metoda⁸³ učení čtení ze rtů, kterou používala Helen, byla následující: Helen umístila svůj palec na hrtan a své ostatní prsty na tváře mluvícího tak blízko ústům, že alespoň dva prsty cítily pohyb rtů. Tuto metodu používalo hodně hluchoslepých studentů, většinou se jen lehce lišila postavením prstů na obličeji.

Další metodou⁸⁴ bylo využívání vibrací, které se tvoří při vydávání zvuku. Dítě se nejprve naučilo správné postavení a tvar rtů a s tím také správné postavení jazyka, aby bylo schopno vydat ten správný zvuk. Dítě poté přiložilo svůj palec na rty učitele, ostatní prsty umístěné na jeho čelisti a snažilo se napodobit jak pohyb rtů, tak i intenzitu a sílu vibrací a také výdech, který provází tvorbu zvuku ve slově.⁸⁵

4.2 Leonard Dowdy

Leonard byl postižen hluchoslepotou již ve velmi raném věku. Narodil se 15. června 1927 a ve svých devatenácti měsících onemocněl meningitidou, která připravila Leonarda o sluch i zrak. Po svém uzdravení nabral Leonard své síly zpět a stalo se z něj velmi aktivní a zvědavé dítě. Jeho matka si byla vědoma toho, že bude potřebovat pomoc s Leonardovým vzděláním a v dopise prosila Helen Keller, zda by jí mohla poradit učitele pro svého syna. Helen navrhla svou přítelkyni Rebeccu Mack, částečně nevidomou a neslyšící ženu. Ta začala Leonarda za asistence jeho matky vzdělávat v manuální komunikaci. Když tuto metodu Leonard zvládl, Rebecca navrhla, aby se vzdělával také v orální komunikaci a navrhla Perkinsův ústav, kam byl Leonard nakonec přijat. Leonard

83 Tato metoda je nazývána *The Hofgaard method* a je pojmenována podle Ragnhild Tollefsdatter Kåta, která ji začala používat jako jedna z prvních. Právě tuto metodu používala i Helen Keller.

ENERSTVEDT, Regi Theodor. *Legacy of the past: those who are gone but have not left : some aspects of the history of blind education, deaf education and deaf-blind education with emphasis on the time before 1900*. Dronninglund: Nord-Press, 1996. ISBN 87-891-0937-6, str. 48.

84 Tato metoda je nazývána *Tadoma method* neboli *Tadoma vibrotactile method* a je pojmenována podle dvou studentů, Tad Chapmana (chlapec) a Oma Simpson (dívka). Oba dva byli hluchoslepi a oba dva se učili řeči u Sophie Alcorn, která s nimi tuto metodu použila vůbec poprvé.

ENERSTVEDT, Regi Theodor. *Legacy of the past: those who are gone but have not left : some aspects of the history of blind education, deaf education and deaf-blind education with emphasis on the time before 1900*. Dronninglund: Nord-Press, 1996. ISBN 87-891-0937-6, str. 48.

85 Ibid, str. 48.

byl ve své době známý téměř stejně jako Helen Keller.⁸⁶

4.3 Vzdělávání hluchoslepých v Sovětském svazu

Ivan Sokolyansky byl první iniciátor vzdělávání hluchoslepých v Rusku. Roku 1923 založil školu-kliniku pro hluchoslepé, která se v tu dobu řadila mezi pouhých 65 institucí pro postižené v celé zemi. Ve třicátých letech byla tato instituce světoznámá a velmi úspěšná. V průběhu druhé světové války školu ale napadli nacisté a zabili téměř všechny studenty. Sokolyansky útok přežil a po válce se k práci s hluchoslepými vrátil. Jeho přínos leží především v oblasti defektologie.⁸⁷

Po Sokolyanskym se problematice hluchoslepých dětí a jejich výuce věnoval Alexander Meshcheryakov. Ten pracoval dlouhá léta v defektologickém institutu. Díky jeho výzkumům zaznamenalo vzdělávání hluchoslepých velký posun a vývoj kupředu. Meshcheryakov se věnoval hlavně otázce, jak z dítěte, které je kvůli svému postižení pasivní objekt vnějších vlivů, udělat aktivní subjekt přinášející vlastní vliv na prostředí, ve kterém žije a také, aby rozumělo vlastnostem tohoto prostředí. Meshcheryakov dával důraz na to, aby bylo dítě schopno se postarat samo o sebe a také na rozvoj jeho orientačního smyslu.⁸⁸ Podle Meshcheryakova je důležité si uvědomit, že hluchoslepé dítě je zbaveno obvyklých prostředků kontaktu s lidmi ve svém okolí a většinou tak žije v izolaci. Tato izolace je pak důvodem, proč se jeho mysl nevyvíjí. Učitel tudíž ve své výuce musí obsáhnout co největší okruh lidského chování a charakteru, aby hluchoslepé dítě mělo možnost poznat spletnost lidského chování. Hluchoslepé děti mají potenciál k normálnímu mentálnímu vývoji, avšak nikdy ho kvůli svému postižení nemohou dosáhnout sami, a pokud učitel něco přehlédne a nezprostředkuje dítěti možnost rozvíjet některé části jeho myslí, samo dítě nebude rozvoje schopno a jeho rozvoj nebude celistvý.⁸⁹

V roce 1963 založil Meshcheryakov Domov pro hluchoslepé děti v Zagorsku. Na provozu domova se podílelo ministerstvo sociálních věcí a také ministerstvo školství.

⁸⁶ Ibid, str. 55-57.

⁸⁷ Defektologie – nauka o zákonitostech rozvoje, výchovy a vzdělávání dětí s fyzickými a psychickými nedostatky.

Jenny Brine, Maureen Perrie, and Andrew Sutton eds. *Home, School and Leisure in the Soviet Union*. London: George Allen & Unwin, 1980, 174 s.

Převzato z: ANDERSON, Barbara A., Brian D. SILVER a Victoria A. VELKOFF. Education of the Handicapped in the USSR: Exploration of the Statistical Picture. *Soviet Studies*. 1987, 39 (No. 3): s. 468-488, str. 470.

⁸⁸ ENERSTVEDT, Regi Theodor. *Legacy of the past: those who are gone but have not left : some aspects of the history of blind education, deaf education and deaf-blind education with emphasis on the time before 1900*. Dronninglund: Nord-Press, 1996. ISBN 87-891-0937-6, str. 57-61.

⁸⁹ MESHCHERYAKOV, Alexander. *Awakening to life: forming behaviour and the mind in deaf-blind children*. Moscow: Progress, 1979, 349 s.

Domov se stal centrem praxe s hluchoslepými a rozvoje studijních plánů pro hluchoslepe v Sovětském svazu. Děti, které se zde vzdělávají, mají šanci na normální intelektuální rozvoj, nehledě na jejich postižení.⁹⁰

4.4 Nan Robbins a Carol Crook

Metody vzdělávání hluchoslepých tak, jak je nastavil Howe a jeho následovníci, sice fungovaly, bylo ale potřeba přinášet nové poznatky a postupy, které by vzdělávání a péči o hluchoslepe zefektivnily. Tento vývoj ovlivnily také Nan Robbins a Carol Crook v padesátých letech 20. století. Robbins i Crook pracovaly v Perkinsově ústavu a obě hojně přispěly k vývoji výchovy a vzdělávání hluchoslepých. Robbins si uvědomovala, že je zde rozdíl mezi vzděláváním dítěte, které o zrak a sluch přišlo v průběhu svého života, poté, co už umělo mluvit (i kdyby jen trochu) a dítětem, které je hluchoslepe od narození. Všimla si také, že dítě, které o smysly připravila choroba, může mít vinou této choroby poškozenou nervovou soustavu, což v některých případech přináší problémy s učením. Učitel by měl tento fakt brát v potaz a uvědomit si, že tyto děti vyžadují jiný přístup. Robbins a Crook doporučovaly rozlišovat mezi dětmi s okrajovým postižením sluchu a zraku bez jakýchkoli neurologických dysfunkcí (do této kategorie spadá například Helen Keller) a mezi dětmi s postižením sluchu a zraku, které mají navíc neurologické dysfunkce.

Crook a Robbins přišly s novým pojetím vzdělávání hluchoslepých, jehož teorie by se dala shrnout do několika bodů:

a) Chápat dítě jako jedinečnou lidskou bytost. Vztít v potaz jeho individuální vlastnosti a sestavit takový studijní plán, který by dítěti vyhovoval. Uvědomit si, že metoda vhodná pro jedno dítě nemusí být vhodná pro jiné.

b) Mít dostatečné znalosti o slepotě, o tom jak funguje sluch, zrak a jejich orgány, dále znalost neurologie a neurologických dysfunkcí u problémů s viděním a slyšením a nakonec znalost psychologie osobnosti.

c) Vliv prostředí na vývoj dítěte a vliv na jeho vzdělávání (např.: bude-li někdy rodina dítěte schopna se naučit metody pro komunikaci se svým dítětem, atd.)⁹¹

90 ENERSTVEDT, Regi Theodor. *Legacy of the past: those who are gone but have not left: some aspects of the history of blind education, deaf education and deaf-blind education with emphasis on the time before 1900*. Dronninglund: Nord-Press, 1996. ISBN 87-891-0937-6, str. 57-61.

91 ENERSTVEDT, Regi Theodor. *Legacy of the past: those who are gone but have not left: some aspects of the history of blind education, deaf education and deaf-blind education with emphasis on the time before 1900*. Dronninglund: Nord-Press, 1996. ISBN 87-891-0937-6, str. 63-65.

4.5 IAEDB – The International Association for the Education of Deaf-blind People

V první polovině 20. století bylo jen několik málo škol, které vzdělávaly hluchoslepé. Mezi ty významné patří Candover Hall ve Velké Británii, škola v Zagorsku, Perkinsův ústav v Bostonu a St. Michielsgestel v Nizozemsku. V roce 1968 se tyto školy domluvily na spolupráci, ze které později vznikla Mezinárodní asociace pro vzdělávání hluchoslepých lidí (The International Association for the Education of Deaf-blind People). Cílem tohoto sdružení bylo předávat si informace, poznatky a metody v oblasti vzdělávání hluchoslepých a také informovat veřejnost o možnostech pro hluchoslepé. Tato organizace je nezisková a snaží se zlepšit podmínky života hluchoslepých lidí ve velké části světa. Toto sdružení také koordinuje výzkumy na poli hluchoslepoty.⁹²

4.6 Vzdělávání hluchoslepých v Americe

Perkinsův ústav pro slepé, místo, kde se vzdělávala Laura Bridgman, funguje dodnes. V roce 1990 měl program 55 dětí s různými stupni postižení sluchu a zraku. Tento program zůstává jedním z největších programů pro hluchoslepé ve Spojených státech. Jednu třetinu studentů přitom tvořily hluché děti s jinými postiženími a lehkým postižením zraku.⁹³ Dnes nabízí Perkinsův ústav vzdělávání od 3 do 22 let dětem hluchoslepým a nebo hluchým s různými dalšími postiženími. Škola nabízí nejen denní výuku, ale také možnost ubytování pro studenty, kteří nemohou dojíždět. Institut nabízí možnost akademických programů, které mohou dopomoci studentům odmaturovat nebo získat výuční list. Kantoři používají několik forem dorozumívání se studenty, např. znakový jazyk, mluvenou řeč, psaní, Braillovo písmo, obrázky a předměty, gesta, atd.⁹⁴

Americká asociace pro hluchoslepé (American Association of the Deaf-Blind, AADB) je sdružení, které se snaží pomoci hluchoslepým k získání dobrého sociálního a ekonomického statutu a také jim zajistit vzdělání a to například tím, že půjčuje knihy psané Braillovým písmem nebo zprostředkuje přepis osobních a právních dokumentů do Braillova písma.⁹⁵

92 Ibid, str. 66-67.

93 Ibid, str. 67.

94 Deaf-blind Program. Perkins School for the Blind. [online]. [cit. 2015-12-14]. Dostupné z: <http://www.perkins.org/school/educational-programs/deafblind>

95 ENERSTVEDT, Regi Theodor. *Legacy of the past: those who are gone but have not left: some aspects of the history of blind education, deaf education and deaf-blind education with emphasis on the time before 1900*. Dronninglund: Nord-Press, 1996. ISBN 87-891-0937-6, str. 67-68.

4.7 Vzdělávání hluchoslepých v Evropě

Vývoj vzdělávání hluchoslepých v Evropě je ovlivněn prací s hluchoslepy v Americe a v Rusku. Jedno z nejvýznamnějších jmen v této oblasti je Johannes van Dijk. Dijk pracoval jako vedoucí oddělení pro hluchoslepy v Instituut voor Doven ve městě St. Michielsgestel (Nizozemsko) a byl také autorem knih pro hluchoslepy.⁹⁶ Některé jeho knihy a články velmi obohatily oblast vzdělávání hluchoslepých. Je také autorem tzv. *van Dijkovy metody*⁹⁷ (nebo také *Hollandic metoda*).

Dalším významným vědcem v oblasti vzdělávání hluchoslepých je Kurt Vinterhøj. Jeho přínos spočíval ve změně systému výuky – přešel od klasického vyučování hluchoslepých (mluvená výuka doprovázená znakovou komunikací) k vyučování jazykovému, tedy vyučování jazyka v každodenních aktivitách dítěte. Tato metoda spočívala v maximální komunikaci za použití všech dostupných způsobů (fyzické znakování, manuální abeceda, výkresy, psaní, řeč, atd.)

Sense (The National Deaf-Blind and Rubella Association) je britská organizace, která nabízí pomoc rodičům dětí postižených zarděnkami (tato nemoc může zapříčinit také hluchoslepotu). Funguje přibližně od roku 1950 na principu dobrovolnické pomoci. Dodnes pomáhá rodičům dětí postižených hluchoslepotou s jejich výchovou, poskytuje informace o sociálních výhodách, poskytuje možnost dlouhodobé péče v domovech pro hluchoslepy, přednáší učitelům, jak nejlépe tyto děti vzdělávat, poskytuje rehabilitační služby a snaží se, aby se zákonně uznaly speciální potřeby hluchoslepých.⁹⁸

4.8 Vývoj vzdělávání hluchoslepých v České republice

V 18. a 19. století začaly v Čechách vznikat ústavy pro hluchoněmé a pro slepé. V jednom z těchto ústavů se vzdělával také Jindřich Landesmann, autor tzv. Lormovy abecedy. Hluchoslepotu se ve 20. století dostala do širšího povědomí společnosti díky českému překladu autobiografie Helen Keller *Příběh mého života* a také překladu vědecké monografie *Můj svět bez zvuků a světla (Kak ja vosprinimaju i predstavljaju okružajuščij*

⁹⁶ Asi nejznámější je jeho kniha *Rubella Handicapped Children*.
Ibid, str. 69.

⁹⁷ „Program je založen na principu komplexního přístupu k dítěti, jehož východiskem je pozorování interakce mezi dítětem a matkou.“

HEŘMÁNKOVÁ, Dita. Recenze knihy “Vzdělávání hluchoslepých II.”. E-Pedagogium: Nezávislý odborný časopis určený pedagogickým pracovníkům všech typů škol [online]. 2002, (2) [cit. 2016-04-10]. ISSN 1213-7758. Dostupné z: <http://epedagog.upol.cz/eped2.2002/mimo/recenze15.htm>

⁹⁸ ENERSTVEDT, Regi Theodor. *Legacy of the past: those who are gone but have not left: some aspects of the history of blind education, deaf education and deaf-blind education with emphasis on the time before 1900*. Dronninglund: Nord-Press, 1996. ISBN 87-891-0937-6, str. 68-72.

mir). Tato problematika se objevila v několika člancích v časopisu ZORA (časopis českých nevidomých) a hlouběji se jí věnoval také odborný časopis Tyflogické listy. Systematické bádání ale v této oblasti chybělo. Po roce 1989 se ale situace změnila. Vznikla nová občanská sdružení a byla založena společnost LORM.⁹⁹ Právě z podnětu LORM vznikla i nová školská zařízení pro hluchoslepé. V České republice mají v sociální oblasti hluchoslepí od státu určité množství preferencí, které jim umožňuje udržet si přijatelnou kvalitu života a životní standard.

Hluchoslepota je v ČR brána jako jeden z nejtíživějších problémů a i přes nízkou informovanost je vztah veřejnosti k hluchoslepým na vysoké úrovni.¹⁰⁰

⁹⁹ “LORM - Společnost pro hluchoslepé z.s. Sdružuje od r. 1991 hluchoslepé spoluobčany, jejich rodinné příslušníky a zájemce o problematiku osob s hluchoslepotou z řad odborné i laické veřejnosti.” Kdo jsme a komu pomáháme. LORM – Společnost pro hluchoslepé [online]. LOROM – společnost pro hluchoslepé z.s., 2015 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z: <http://www.lorm.cz/o-lorm/kdo-jsme-a-komu-pomahame/>

¹⁰⁰ JESENSKÝ, Ján. *Vývoj, stav a perspektivy péče o hluchoslepé v ČR*. In: TYFLOGICKÉ LISTY. 1992. Dostupné také z: <http://www.brailnet.cz/sons/docs/tl99/02.html>.

Závěr

Cílem této práce bylo zmapovat vznik, vývoj a ideologii unitářského hnutí a také popsat historii, vývoj a metody vzdělávání hluchoslepých za pomoci dostupných pramenů.

Základní myšlenka, která inspirovala vznik unitářského hnutí, se objevila již ve 4. století n. l., vyvíjela se a modifikovala skrze různá hnutí, až v 16. století začalo vznikat přímo unitářské hnutí. Nejrozšířenější bylo v Anglii a v USA, dnes už je rozšířené po celém světě. Členy unitářského hnutí můžeme najít i v České republice.

Hluchoslepota je jedno z nejtěžších postižení vůbec. Hluchoslepý člověk má velmi omezené možnosti komunikace, bývá tedy izolovaný od světa. Vzhledem k absenci dvou velmi důležitých smyslů je vzdělávání takto postižených velmi náročné a žádá si speciální přístup a metody. Vzdělat hluchoslepé se jako první pokusil Samuel Howe, doktor a člen unitářského hnutí v USA. Jeho iniciativa se setkala s velkým úspěchem a díky němu se vzdělání stalo dostupné i pro takto postižené. Jeho metody se postupně rozšířily do světa a začaly vznikat nové. Získat vzdělání dnes mohou hluchoslepi ve většině zemí. I v České republice jsou organizace, které poskytují péči takto postiženým (např. LORM).

Téma této práce se mi zdá velmi inspirativní. Ať jde o unitářské hnutí, jehož členové nezavírali oči před problémy své doby a snažili se zlepšit podmínky života těm, kterým se nedostávalo stejných práv, nebo neúnavná snaha Samuela Howea pomoci lidem, kteří nebyli schopni se o sebe postarat, či obrovské odhodlání Laury Bridgman vést co nejnornálnější život navzdory svému postižení.

Seznam použité literatury

Prameny a odborná literatura

ANDERSON, Barbara A., Brian D. SILVER a Victoria A. VELKOFF. Education of the Handicapped in the USSR: Exploration of the Statistical Picture. *Soviet Studies*. 1987, 39 (No. 3): s. 468-488.

CROW, Liz. *Helen Keller: Rethinking the problematic icon*. *Disability*. 2010, 15(6): 845-859. DOI: 10.1080/713662010.

ČAPEK, Norbert Fabián, Jaroslav ŠÍMA a Karel HAŠPL. *Tvůrčí náboženství: Příspěvek čs. unitářů k ideové orientaci*. Praha: Unitaria, 1997, 93 s.

DOWNS, Lenthil H. Emerson and Dr. Channing: Two Men from Boston. *The New England Quarterly*. 1947, 20(4): 516-534. DOI: 10.2307/362058.

ENERSTVEDT, Regi Theodor. *Legacy of the past: those who are gone but have not left: some aspects of the history of blind education, deaf education and deaf-blind education with emphasis on the time before 1900*. Dronninglund: Nord-Press, 1996. ISBN 87-891-0937-6.

FREEBERG, Ernest. "More Important than a Rabble of Common Kings": Dr. Howe's Education of Laura Bridgman. *History of Education Quarterly*. 1994, 34(3): 305-. DOI: 10.2307/369955.

FREEBERG, Ernest. *The education of Laura Bridgman: first deaf and blind person to learn language*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2001, 264 s. ISBN 06-740-0589-9.

FRIEDMAN, Jerome. Michael Servetus: The Case for a Jewish Christianity. *Sixteenth Century Journal*. 1973, 4(1). 87-110. DOI: 10.2307/2539769.

GITTER, Elisabeth. *The imprisoned guest: Samuel Howe and Laura Bridgman, the original deaf-blind girl*. Vyd. 1. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2001, 341 s. ISBN 03-741-1738-1.

HEŘMÁNKOVÁ, Dita. Recenze knihy "Vzdělávání hluchoslepých II." E-Pedagogium: Nezávislý odborný časopis určený pedagogickým pracovníkům všech typů škol [online]. 2002, (2) [cit. 2016-04-10]. ISSN 1213-7758. Dostupné z: <http://epedagog.upol.cz/eped2.2002/mimo/recenze15.htm>

HITZ, John. *Helen Keller*. *American Anthropologist*. New Series, Vol. 8, No. 2 (Apr.-Jun., 1906), s. 308-324.

CHANNING, William E. *Slavery*. Boston: New York, Arno Press, 1835, 187 s.

JESENSKÝ, Ján. *Vývoj, stav a perspektivy péče o hluchoslepé v ČR*. In: TYFLOGICKÉ LISTY. 1992. Dostupné také z: <http://www.brailnet.cz/sons/docs/tl99/02.html>.

LAMSON, Mary Swift. *Life and education of Laura Dewey Bridgman, the deaf, dumb, and blind girl*. New York: Arno Press, 1878, 373 s. ISBN 04-050-6469-1.

MCKANAN, Daniel. Unitarianism, Universalism, and Unitarian Universalism". Religion Compass. 2013, 7(1), 15-24. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/rec3.12024>.

MESHCHERYAKOV, Alexander. *Awakening to life: forming behaviour and the mind in deaf-blind children*. Moscow: Progress, 1979, 349 s.

PHILLIPS, W. Alison. *The war of Greek independence, 1821-1833*. New York: Charles Scribner's sons, 1897, 460 s.

RICHARDS, Laura E. *Two noble lives: Samuel Gridley Howe, Julia Ward Howe*. Boston: D. Estes and company, 1911, 76 s,

RICHARDS, Laura E. *Samuel Gridley Howe*. D. Appleton-Century Company, 1935, 326 s.

SANBORN, F. *Dr. S.G. Howe, the philanthropist*. New York: Funk, 1891, 370 s.

STEWART, James Brewer a William Lloyd GARRISON. *William Lloyd Garrison at two hundred: history, legacy, and memory*. New Haven: Yale University Press, 2008. ISBN 978-0-300-13658-6.

STREJČEK, Vladimír. *Historie a myšlenky unitářství a univerzalizmu ve světě a v České republice*. Vyd. 1. Praha: Unitaria, 1999, 135 s. ISBN 80-861-0503-2.

VEVERKOVÁ, Kamila. *Náboženský radikalismus v myšlení Ralpa Waldo Emersona (1803–1882)*. Theologická revue, 2013, 84(4), 395-409. ISSN 1211-7617.

WATTS, Ruth. JOSEPH PRIESTLEY. *Prospects: the quarterly review of comparative education*. Paris: UNESCO: International Bureau of Education, 1994, XXIV(1/2), 343-353

WILBUR, E., M., *A History of Unitarianism in Transylvania, England and Amerika*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1952.

Slovníky a encyklopedie

Ateistický slovník. Bratislava: Pravda, 1984, 629 s. ISBN 75-104-84.

CROSS, F a Elizabeth A LIVINGSTONE. *The Oxford dictionary of the Christian Church*. Vyd. 2., New York: Oxford University Press, 1974, 1518 p. ISBN 01-921-1545-6

HASTINGS, Adrian, Alistair MASON a Hugh S. PYPER. *The Oxford companion to Christian thought*. New York: Oxford University Press, 2000, 777 p. ISBN 01-986-0024-0

HINNELLS, John R. *A New dictionary of religions*. Rev. ed. Cambridge, Mass., USA:Blackwell, 1995. ISBN 06-311-8139-3.

ED. BY RICHARDSON, Alan AND BOWDEN, John. *A new dictionary of Christian theology. 11. impression*. London: SCM Press, 2002. ISBN 978-033-4022-084.

Elektronické zdroje

CAMERON, Christopher. *Unitarians, Universalists, & Slavery* [přednáška]. Massachusetts: Harvard Divinity School. 2014-5-6 [cit. 2016-04-14]. Dostupné z:
<http://uuhhs.org/research-resources/unitarians-universalists-slavery-conrad-wright-lecture/>

Deafblind Program. Perkins School for the Blind. [online]. [cit. 2015-12-14]. Dostupné z:
<http://www.perkins.org/school/educational-programs/deafblind>

Kdo jsme a komu pomáháme. *LORM – Společnost pro hluchoslepé* [online]. LORM – Společnost pro hluchoslepé z.s., 2015 [cit. 2016-05-02]. Dostupné z:
<http://www.lorm.cz/o-lorm/kdo-jsme-a-komu-pomahame/>

Summary

Unitarianism is a theological movement which we can find all over the world. The story of its ideology starts in fourth century and continues up to 16th century, when first unitarian churches were founded. Through history there were some people that helped shape the course of this ideology and later the unitarian movement, from Arius, Sozzini and Dávid to Pristley, Channing and Howe.

Samuel Howe was a doctor and his whole life he felt the urge to help people. That is probably the reason why he founded Perkins institute, a school for the blind. He accepted a few children with sight disabilities and help them study the basics of life. One of his student was Laura Bridgman, a deaf-blind girl. She soon became Howe's most famous and successful student, being able to learn far more than other students.

It was Howe who started systematically educate deaf-blind people. His methods spread around the world and inspired other people and countries to come up with programs and methods for education deaf-blind people. Today, education is available for deaf-blind people in many countries all around the world.